

Eveliina Heinonen

**VANHEMPIEN KOKEMUKSIA
PIENTEN KOULULAISTEN TIETOTEKNIIKAN
KÄYTÖSTÄ KORONAPANDEMIAN AIKANA**

TIIVISTELMÄ

Heinonen, Eveliina

Vanhempien kokemuksia pienten koululaisten tietotekniikan käytöstä koronapandemian aikana

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2020, 65 s.

Tietojärjestelmätiede, pro gradu -tutkielma

Ohjaaja: Frank, Lauri

Uudenlaisten älylaitteiden ja mediasisältöjen yleistymisen on tuonut tietotekniikan 2000-luvulla osaksi yhä nuorempien lasten arkea: Vuonna 2013 toteutetun Lasten mediabarometri -tutkimuksen mukaan suomalaiset lapset aloittivat Internetin käytön jo alle 2-vuotiaana. Kaikista 0–8-vuotiaista lapsista yli 90 prosenttia käytti Internetiä. (Suoninen, 2013, s. 71–72.)

Erityisen kiinnostava ikävaihe lasten tietotekniikan käyttöä ajatellen on koulun aloitus, sillä tässä vaiheessa monelle lapselle ostetaan ensimmäinen oma kännykkä, ja loputkin tutustuvat älylaitteisiin viimeistään koulun opetusvälineiden ja luokkatoverien esimerkin kautta. Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella peruskoulun ensimmäisellä luokalla olevien lasten kotona tapahtuvaa tietotekniikan käyttöä, ja siinä koronapandemian aikaan keväällä 2020 tapahtuneita muutoksia. Tutkimuksessa pyritään kartoittamaan erilaisia käyttötilanteita ja tunnistamaan UTAUT2-mallin (Venkatesh, Thong & Xu, 2012) mukaisia motivaatiotekijöitä, jotka vaikuttavat vanhempien halukkuuteen antaa lastensa käyttää teknologiaa. Samalla tarkastellaan yleisemmällä tasolla, kuinka kyseinen teoria soveltuu vanhempien ohjauksessa tapahtuvan lasten tietotekniikan käytön kuvaamiseen.

Tutkimuksen perusteella koronapandemia oli vaikuttanut lasten tietotekniikan käyttöön kotona. Käytön määrä oli kasvanut merkittävästi. Muita muutoksia olivat etäopetuksen alkamisen ohella verkon kautta tapahtuvan yhteydenpidon sekä viihdekäytön lisääntyminen. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista vanhemmista koki etäopiskelun olleen lapselle helppoa ja enimmäkseen positiivinen kokemus, ja he suhtautuivat opetus- ja viestintäteknologioiden käyttöön itsekin myönteisesti. Opetus- tai viestintäteknologian käytöstä ei ollut ehtinyt tulla enemmistölle oppilaista etäopetusjakson aikana vielä rutiininomaista, mutta viihdekäyttö vaikutti muodostuneen suurelle osalle lapsista jo tavaksi. Vanhemmat näkivät siinä kuitenkin sisältöön ja käytön määrään liittyviä riskejä, joiden katsottiin edellyttävän käytön rajoittamista.

Asiasanat: UTAUT2, lapset, vanhempien ohjaukset, digitaalinen vanhemmuus

ABSTRACT

Heinonen, Eveliina

Parents' experiences of young schoolchildren's use of information technology during the coronavirus outbreak

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2020, 65 pp.

Information Systems, Master's Thesis

Supervisor: Frank, Lauri

The proliferation of new types of smart devices and media content has made information technology a part of everyday life for even younger children in the 21st century: According to the 2013 Children's Media Barometer survey Finnish children started using the Internet at the age of under 2 years. More than 90% of all children aged 0-8 used the Internet. (Suoninen, 2013, p. 71-72.)

One particularly interesting age stage considering children's use of information technology is when they start school, because that is when many children get their first mobile phone, and the rest become acquainted with smart devices through teaching technology and classmates' example. The aim of this study is to examine how first grade students in primary school use information technology at home, and the changes that took place during the COVID-19 -pandemic in the spring of 2020. The objective is to identify different use situations and motivational factors according to the UTAUT2 model (Venkatesh, Thong & Xu, 2012) that influence parents' willingness to let their children use the information technology. In a more general level, one goal is also to examine if the model is suitable for studying children's information technology use under parental guidance.

Based on the results of the study the pandemic had an effect for children's information technology use. The amount of use had increased significantly. Other major changes were the start of distance learning and the increased amount of online communication and entertainment use. Most parents most of the parents who participated in the study felt that distance learning had been an easy and mostly positive experience for the child, and they were also positive about the use of educational and communication technology. The use of teaching or communication technology had not yet become a routine for majority of children during the distance learning period, but the entertainment use was already becoming a habit for many children. However, the parents saw risks in it related to the content and the amount of use, which were considered to require restriction of use.

Keywords: UTAUT2, children, parental mediation, digital parenting

KUVIOT

KUVIO 1. Artikkelit ilmestymisvuosittain, aikaisempaan tutkimukseen perustuvien näkökulmien mukaisesti (kpl).....	22
KUVIO 2. Artikkelit tutkimusmenetelmän mukaisesti (kpl)	23
KUVIO 3. UTAUT2-malli (Venkatesh et al., 2012).....	26
KUVIO 4. Esimerkki asteikkoa hyödyttävästä kysymyksestä.....	30
KUVIO 5. Esimerkki avoimesta kysymyksestä.....	30
KUVIO 6. Esimerkki lauseentäydennysmetodiin perustuvasta kysymyksestä ..	31
KUVIO 7. Lasten käyttämät tietotekniset laitteet	39
KUVIO 8: Muutos lasten tietotekniikan käytön määrässä	40
KUVIO 9: Käytössä tapahtuneet muutokset teemoittain	40

TAULUKOT

TAULUKKO 1: Yhteenveto ohjauskäytännöistä (mukaillen Blum-Ross & Livingstone, 2016).....	13
TAULUKKO 2: Kirjallisuuskatsauksen artikkelit.....	19
TAULUKKO 3: Motivaatiotekijät eri käyttötilanteissa	33
TAULUKKO 4: Käyttötilanteisiin liitetyt riskit.....	34
TAULUKKO 5: Niiden vanhempien määrä, jotka liittivät motivaatiotekijöihin positiivisia tai negatiivisia havaintoja eri käyttötilanteissa (n = 20)	48

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
KUVIOT	4
TAULUKOT	4
SISÄLLYS.....	5
1 JOHDANTO.....	7
2 DIGITAALINEN VANHEMMUUS TUTKIMUKSESSA	9
2.1 Keskeisiä käsitteitä.....	9
2.1.1 Ruutuaika	9
2.1.2 Parental mediation	10
2.1.3 Digitaalinen vanhemmuus ja digitaaliset vanhemmuustyylit ..	14
2.2 Tutkimuksen erilaiset näkökulmat	14
2.3 Tietojärjestelmätieteen näkökulma digitaaliseen vanhemmuuteen...16	
2.3.1 Kirjallisuuskatsauksen kulku	17
2.3.2 Analyysi.....	18
2.3.3 Tulokset	23
3 TEKNOLOGIAN OMAKSUMINEN.....	25
3.1 UTAUT2-malli.....	25
3.2 Mallin laajennukset	27
3.3 Lapset ja vanhemmat teknologian omaksujina.....	28
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	29
4.1 Tutkimuksen tavoite ja menetelmän valinta	29
4.2 Aineiston hankinta	29
4.3 Aineiston analyysi	31
4.4 Tutkimuksen validiteetti, reliabiliteetti ja etiikka	36
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	38
5.1 Tietotekniikan käyttö pandemian aikana ja sen muutokset.....	38
5.1.1 Laitteet ja käyttötilanteet	38
5.1.2 Käytön muutokset.....	39
5.2 Motivaatiotekijät eri käyttötilanteissa	42
5.2.1 Suorituskykyodotukset	42
5.2.2 Vaivannäköodotukset.....	43
5.2.3 Sosiaalinen vaikutus	44
5.2.4 Käyttöolosuhteet	45

5.2.5	Mielihyvä ja onnellisuus	46
5.2.6	Hinta-hyöty-suhde	46
5.2.7	Tapa	47
5.3	Yhteenveto motivaatiotekijöistä	48
5.4	Havaintoja UTAUT2-mallin soveltamisesta	50
5.5	Rajoitukset	51
6	YHTEENVETO	53
	LÄHTEET	55
	LIITE 1: KIRJALLISUUSKATSAUKSEN ARTIKKELIT	61
	LIITE 2: VERKKOKYSELY	63

1 JOHDANTO

Pienten lasten tietotekniikan käyttö on mullistunut 2000-luvulla. Kosketusnäyttöllisten älylaitteiden ja uudenlaisten mediasisältöjen yleistymisen on tuonut tietotekniikan osaksi yhä nuorempien lasten arkea, ja puhutaan jo uudenlaisesta ”kosketusnäyttösukupolvesta”. Vuonna 2013 toteutetun Lasten mediabaroometri -tutkimuksen mukaan suomalaiset lapset aloittivat Internetin käytön kuvaohjelmien katselulla jo alle 2-vuotiaana ja nettipelien pelaaminen alkoi yleistyä 3–4-vuoden iässä. Kaikista 0–8-vuotiaista lapsista jo yli 90 prosenttia käytti Internetiä (Suoninen, 2013, s. 71–72).

Vanhemmat ovat lasten tietotekniikan käytön portinvartijoina vaikean dilemman edessä: Liiallisen ruutuajan haitoista ollaan myös tieteellisen tutkimuksen perusteella melko yksimielisiä, ja mediasisältöjä olisi jotenkin kyettävä valvomaan ja kuratoimaan lapselle sopiviksi. Toisaalta lapsen älylaitteesta voi olla paljon hyötyä esimerkiksi pidettäessä yhteyttä perheen kesken, ja sillä saattaa olla merkittävä rooli myös lapsen sosiaalisten suhteiden kehittymisen ja ylläpidon kannalta. Nyky-yhteiskunnassa digitaaliset taidot ovat pakollisia kansalaistaitoja, ja niitä aletaan harjoitella koulussa heti ensimmäiseltä luokalta lähtien. Tieto- ja viestintäteknologia on mainittu myös peruskoulun opetussuunnitelmassa (Opetushallitus, 2016, 29). Suurin osa vuosina 2015–2017 toteutetussa eurooppalaisessa tutkimuksessa haastatelluista vanhemmista pitikin tietotekniikkaa niin olennaisena osana lastensa jokapäiväistä elämää, että sen välttelemisen katsottiin olevan mahdotonta – ja järjetöntäkin – pitivätpä he sitten lasten teknologian käyttöä hyvänä asiana tai eivät (Children, adolescents, and the media, 2013).

Tämän pro gradu -tutkielman tarkastelun kohteena on peruskoulun ensimmäisellä luokalla olevien lasten tietotekniikan käyttö kotiooloissa, ja vanhempien siihen liittyvä ohjaus. Tavoitteena on eritellä teknologian käyttötilanteita ja tunnistaa tekijöitä, jotka vaikuttavat (joko edistävästi tai estävästi) vanhempien halukkuuteen antaa tietoteknisiä laitteita lastensa käyttöön noissa konteksteissa. Löydöksiä peilataan työn teoreettisena viitekehyksenä toimivaan UTAUT2-malliin (Venkatesh et al., 2012), joka kuvaa teknologian omaksumiseen vaikuttavia motivaatiotekijöitä.

Havaintojen perusteella älylaitteiden käyttötavat vaihtelevat voimakkaasti jo esimerkiksi ensimmäisen ja kolmannen luokan oppilaiden välillä. Siksi tutkimuksessa pyrittiin keskittymään mahdollisimman tarkasti rajattuun ryhmään, joksi valittiin peruskoulun ensimmäisellä luokalla olevat lapset. Iän katsottiin olevan tietotekniikan käytön kannalta mielenkiintoinen, sillä tässä vaiheessa monelle pienelle koululaiselle ostetaan ensimmäinen oma kännykkä, ja nekin lapset, jotka eivät ole aikaisemmin käyttäneet älylaitteita, tutustuvat niihin koulun opetusvälineiden ja luokkatoverien esimerkin kautta.

Tutkimuksen toteutus osui hyvin poikkeukselliseen ajankohtaan, sillä suomalaisen yhteiskunnan normaali toiminta oli järkkynyt maaliskuussa 2020 puhjennun koronaviruspandemian vuoksi. Hallituksen 16.3.2020 asettamat liikkumisrajoitukset sekä peruskoulun oppilaiden siirtyminen etäopetukseen vaikuttivat olennaisella tavalla myös perheiden ja koululaisten tietotekniikan käyttöön kotona. Tutkimuksen tulokset kuvaavat siis poikkeustilannetta, eivät aikaisempaa ”normaalia” käyttöä. Toisaalta juuri tämän ainutkertaisen ajanjakson tarkastelua voi pitää itsessään perusteltuna tutkimuskohteena. Tutkimuksen tavoitteena oli siis muodostaa kokonaiskuva pienten koululaisten kotona tapahtuvasta tietoteknisten laitteiden käytöstä pandemiakevään aikana, sekä vanhempien näkemyksistä siihen liittyen.

Tutkimuskysymyksiksi muotoiltuna tutkimuksen tavoite oli seuraava:

- Millaisissa käyttötarkoituksissa lapset käyttivät tietotekniikkaa kotona koronaviruspandemian aikana keväällä 2020?
- Oliko käytössä havaittavissa muutoksia pandemiaa edeltäneeseen aikaan?
- Mitkä motivaatiotekijät vaikuttivat vanhempien halukkuuteen antaa lastensa käyttää tietotekniikkaa eri käyttötilanteissa?

Aikaisempaan lasten tietotekniikan käyttöä koskevaan tutkimukseen perehtymisen jälkeen päädyttiin asettamaan työlle vielä yksi tutkimuskysymys:

- Kuinka UTAUT2-malli soveltuu vanhempien ohjauksessa tapahtuvan lasten tietotekniikan käytön kuvaamiseen?

Tutkimuksen lähtöoletuksena oli, että lapset käyttävät tietotekniikkaa kotona monenlaisissa konteksteissa, ja että vanhemmilla on noissa käyttötilanteissa merkittävä ohjaava rooli. Työn rakenne etenee seuraavasti: Johdantoluvun jälkeen luvussa kaksi esitellään digitaaliseen vanhemmuuteen kohdistuvaa aikaisempaa tutkimusta ja suoritetaan siihen liittyen kirjallisuuskatsaus tietojärjestelmätieteen näkökulmasta. Luvussa kolme tarkastellaan viitekehystenä toimivaa UTAUT2-teoriaa ja selvitetään, kuinka sitä on käytetty kuvaamaan lasten tietotekniikan käyttöä. Luvussa neljä ja viisi esitellään tutkimuksen toteutus sekä sen tulokset. Tutkimuksen yhteenvetoon voi tutustua luvussa kuusi.

2 DIGITAALINEN VANHEMMUUS TUTKIMUKSESSA

Vanhempien ohjaavaa roolia lasten tietotekniikan käytössä on tutkittu eri tieteenalojen piirissä aikaisemminkin: JYKDOK-palvelussa 1.5.2020 kansainvälisiin e-aineistoihin tehty haku lausekkeella "digital technology" + "parent*" löytää yli 120 000 vertaisarvioitua tieteellistä lähdeä. Seuraavissa luvuissa esitellään tälle tutkimukselle keskeisiä käsitteitä, sekä käydään läpi siihen vaikuttaneita näkökulmia, jotka ovat lähtöisin eri tieteenalojen tutkimuksellisesta perinteestä.

2.1 Keskeisiä käsitteitä

Tässä luvussa on esitelty keskeisimmät termit ja käsitteet, jotka esiintyvät lasten tietotekniikan käyttöä ja vanhempien siihen liittyvää ohjausta koskevassa tutkimuksessa. Termit ovat *ruutuaika*, *parental mediation* sekä *digitaalinen vanhemmuus* ja *digitaaliset vanhemmuustyylit*.

2.1.1 Ruutuaika

Ruutuajalla (*screen time*) viitataan aikaan, jonka lapsi viettää erilaisten elektronisten mediasisältöjen parissa. Termi ja aiheen tutkimus juontavat juurensa 50-luvulle, jolloin television katselu alkoi yleistyä, mutta nykyisin yhä suurempi osa ruutuajasta vietetään varsinaisen tv-vastaanottimen sijaan jonkin tietoteknisen laitteen, kuten tablettitietokoneen tai älypuhelimien ääressä. Keskeinen huolenaihe on silti pysynyt samana: Onko sähköisten sisältöjen liiallinen kuluttaminen lapselle haitaksi – ja mikä on liikaa? Monet lasten hyvinvoinnista huolestuneet järjestöt ovatkin päätyneet esittämään erilaisia suosituksia ja rajoituksia ruutuajalle (ks. mm. Opetusministeriö & Nuori Suomi ry, 2008; American Association for Pediatrics, 2013; Australian Government Department of Health and Ageing, 2011).

LeMay, Constantino & O'Connor (2014) korostavat, että kaikki ruutuaika ei ole samanlaista: Siinä, missä varhaisimmissa tutkimuksissa ruutuaika miellettiin passiiviseksi mediasisältöjen kuluttamiseksi, edellyttävät monet sen muodot nykyään aktiivista kognitiivista tai fyysistä toimintaa. LeMay et al. (2014) sekä Sweetser, Johnson, Ozdowska & Wyeth (2012) esittävätkin, että ruutuaikaa ei kannattaisi arvioida pelkästään käytetyn kokonaisajan perusteella, vaan se pitäisi jakaa passiiviseen ja aktiiviseen, joiden vaikutuksia ja suosituksia tulisi tarkastella erikseen. Myös Blum-Ross ja Livingstone (2016) muistuttavat, että ruutuaikaa arvioidessa tulisi aina ottaa huomioon myös käytön konteksti ja sisältö.

2.1.2 Parental mediation

Parental mediation -käsitteelle ei ole vakiintunutta suomennosta. Sillä viitataan vanhempien ohjaavaan rooliin lasten mediankäytössä, eli erilaisiin keinoihin, joilla he yrittävät vaikuttaa siihen, miten ja miksi heidän lapsensa käyttävät digitaalista mediaa (Blum-Ross & Livingstone, 2016). Tuo rooli ei ole välttämättä pelkästään rajoittava, vaan myös opastava ja mahdollistava: vanhemman tehtävä on valvonnan ja kontrolloinnin ohella siis myös selittää mediasisältöjä lapselle.

Lasten mediankäyttöä koskevassa tutkimuksessa on perinteisesti erotettu kolme eri ohjauskäytäntöjen tyyliä, jotka vaihtelevat muun muassa lapsen sukupuolen, iän, perheen arvojen, sosiaaliluokan, vanhempien mediataitojen ja taloudellisen tilanteen mukaan. Ne ovat rajoittava (*restrictive*), aktiivinen (*active, instructive* tai *evaluative*) ja yhteiskäyttö (*co-use*). (Nikken & Schols, 2015; Livingstone & Helsper, 2008.)

Rajoittavat ohjauskäytännöt

Rajoittavat ohjauskäytännöt perustuvat lapsen median käytölle asetettuihin sääntöihin ja rajoituksiin. Säännöt voivat olla sidoksissa esimerkiksi aikaan (miten kauan, mihin aikaan päivästä), paikkaan ("ei ruokapöydässä") tai tiettyyn mediaan ("ei Instagramia"), tai olla muutoin ehdollisia ("vasta sitten kun olet tehnyt läksyt") (Blum-Ross & Livingstone, 2016). Rajoituksia ei välttämättä perustella lapselle, tai sisällöistä muutenkaan keskustella sen tarkemmin (Livingstone & Helsper, 2008).

Aktiiviset ohjauskäytännöt

Aktiivisissa ohjauskäytännöissä painopiste on keskustelussa, selittämisessä ja ohjaamisessa. Lapselle pyritään siis ennemmin opettamaan medialukutaitoja ja riskien tunnistamista, kuin estämään hänen pääsynsä sisältöjen pariin. (Blum-Ross & Livingstone, 2016; Nikken & Schols, 2015.)

Livingstone ja Helsper (2008) esittävät, että aktiiviseen ohjauskäytäntöön kuuluu se, että vanhempi on paikalla kommentoimassa ja selittämässä mediasisältöä juuri silloin, kuin lapsi käyttää sitä. Yhteiskäytöstä ohjauskäytännön erottaa heidän mukaansa nimenomaan vanhemman aktiivinen, keskusteleva rooli.

Yhteiskäyttö

Yhteiskäytössä vanhempi on mukana, kun lapsi käyttää mediasisältöjä, mutta ei aktiivisesti ohjaa häntä niiden tulkinnaissa tai keskustele niistä (Livingstone & Helsper, 2008). Nikken ja Schols (2015) esittävät, että tällaiset käyttötilanteet liittyvät usein viihde- tai opetussisältöihin.

Zaman, Nouwen, Vanattenhoven, Ferrerre & Looy (2016) erottavat kaksi erilaista vanhemman yhteiskäyttöroolia: "Kaverin" ja "auttajan". Auttajaroolissa

vanhempi avustaa lasta median käytössä tämän kohdatessa esimerkiksi teknisiä ongelmia, kun kaverina hän taas keskittyy enemmän nauttimaan sisällöistä yhdessä tämän kanssa.

Uudet ohjauskäytännöt

Edellä mainittuja kolmea ohjaamiskäytäntöjen tyyliä voidaan Livingstone ja Helsperin (2008) mukaan soveltaa kaikkiin mediasisältöihin, mutta koska uudet mediat ja teknologiat ovat synnyttäneet täysin uusia käyttötapoja, ne vaativat myös uudenlaisia ohjauskäytäntöjä. Tällaisia uusia metodeja ovat muun muassa valvonta (*supervision*), monitorointi (*monitoring*), tekniset rajoitukset (*technical restrictions*), vuorovaikutuksen rajoittaminen (*interaction restrictions*) ja osallistuva oppiminen (*participatory learning*).

Livingstone ja Helsper (2008) kuvaavat valvontaa ohjaustyyliksi, jossa vanhemmat ovat lähistöllä ja tarkkailevat taustalta lapsensa digitaalisen median käyttöä. Zaman et al. (2016) erottavat tästä vielä kaksi eri muotoa, joista ensimmäisessä vanhempi on yleensä samassa tilassa lapsen kanssa ja aktiivisemmin läsnä, kun taas toisessa antaa tälle tilaa sekä vastuuta, ja saattaa korkeintaan toisinaan piipahtaa katsomassa tämän touhuja.

Monitoroinnissa valvonta taas tapahtuu teknologian kautta, kuten esimerkiksi tarkistamalla lapsen viestihistoria tai sosiaalisen median profiili (Livingstone & Helsper, 2008). Eri tutkijat tulkitsevat hieman eri tavalla sitä, kuuluuko monitorointiin pelkästään jälkikäteen suoritettu toiminnan tarkistaminen, vai myös online-valvonta, kuten vaikkapa paikannusohjelman käyttäminen.

Teknisiä rajoituksia käyttämällä vanhemmat voivat suodattaa tai estää ei-toivottuihin sisältöihin pääsyn esimerkiksi erilaisten sovellusten avulla. Rajoituksia voi asettaa muun muassa käyttöaikaan tai käytettäviin laitteisiin perustuen. (Livingstone & Helsper, 2008; Blum-Ross & Livingstone, 2016; Nikken & Schols, 2015.) Teknisiksi rajoituksiksi voidaan laskea myös tekniset turvaohjelmistot (*technical safety guidance*), jotka Nikken ja Jansz (2014) esittelevät omana ohjauskäytäntönään. Käsitteellä he viittaavat erilaisiin teknisiin ratkaisuihin, joiden tarkoitus on vähentää Internetin käytön riskejä. Niihin kuuluvaksi voidaan nähdä niin viruksentorjuntaohjelmistot, roskapostifiltterit kuin sisällönsuodatusohjelmistotkin.

Rajoitukset voivat kohdistua myös verkon kautta tapahtuvaan sosiaaliseen kanssakäymiseen. Livingstone ja Helsper (2008) kutsuvat tätä rajoittamisen muotoa termillä *interaction restrictions*. Sosiaaliseen mediaan ja muuhun verkossa tapahtuvaan viestintään (kuten esimerkiksi chatit, sähköposti, online-pelaaminen) saattaa liittyä vanhempien näkökulmasta erityisiä uhkia, jonka perusteella niihin sovelletaan tutkijoiden mukaan usein erilaisia sääntöjä kuin muuhun teknologian käyttöön.

Clark (2011) esittää myös, että koska monet digitaaliset sisällöt edellyttävät nykyään korkeaa interaktiivisen toiminnan tasoa, niissä korostuu lapsen ja vanhemman yhdessä oppiminen. Tällaisessa osallistuvan oppimisen (*participatory learning*) ohjauskäytännössä keskeisiä elementtejä ovat hänen mukaansa oppimisen halu ja ilo, vapaa kokeilu ja pelillisuus.

Yhteenveto ohjauskäytännöistä

Blum-Ross ja Livingstone (2016) ovat jakaneet ohjauskäytännöt nelikenttäiseen taulukkoon perustuen siihen, suorittaako valvontaa ihminen vai tekniikka, ja onko ohjauksen tavoitteena rajoittaa vai mahdollistaa. Alla esitetyssä taulukossa (TAULUKKO 1) tätä kaaviota on täydennetty muun aikaisemmin tässä luvussa kuvatun teorian pohjalta. Näin on saatu aikaan seuraava yhteenveto erilaisista ohjauskäytännöistä:

TAULUKKO 1: Yhteenveto ohjauskäytännöistä (mukaiillen Blum-Ross & Livingstone, 2016)

	Sosiaalinen	Tekninen
Mahdollistava	<p>Aktiivinen ohjaustyyli</p> <ul style="list-style-type: none"> perustuu aktiiviseen keskusteluun vanhemman ja lapsen välillä tavoitteena opettaa lapselle medialukutaitoja <p>Yhteiskäyttö</p> <ul style="list-style-type: none"> vanhempi seuraa lapsen mediasisältöjen käyttöä, mutta ei aktiivisesti ohjaa sisältöjen tulkinassa erilaisia rooleja: ”kaveri” ja ”auttaja” (Zaman et al., 2016) <p>Osallistuva oppiminen</p> <ul style="list-style-type: none"> lapsi ja vanhempi tutustuvat sisältöihin yhdessä vapaasti kokeillen ja oppien (Clark, 2011) <p>Valvonta</p> <ul style="list-style-type: none"> vanhemmat tarkkailevat lapsensa mediankäyttöä taustalla myös ”etävalvonnan” muoto, jossa vanhempi antaa lapselle enemmän tilaa (Zaman et al., 2016) 	<p>Monitorointi</p> <ul style="list-style-type: none"> teknisten ratkaisujen avulla tapahtuva seuranta mm. paikkaseurantasovellukset, käyttölokit, selaushistoria, seuraaminen sosiaalisessa mediassa jne. antaa mahdollisuuden valvoa käyttöä rajoittamatta kuitenkaan sitä suoraan – siksi periaatteessa mahdollistava ohjaustapa (Blum-Ross & Livingstone, 2016)
Rajoittava	<p>Rajoittava ohjaustyyli</p> <ul style="list-style-type: none"> median käyttöä koskevia sääntöjä, ohjeita ja kieltoja, joita ei välttämättä perustella lapselle voivat perustua esim. paikkaan, aikaan, mediaan, sisältöihin tai muihin ehtoon myös vuorovaikutuksen (esim. sosiaalinen media) rajoittaminen (Livingstone & Helsper, 2008) 	<p>Tekniset rajoitukset</p> <ul style="list-style-type: none"> teknisten ratkaisujen avulla tapahtuva käytön rajoittaminen esim. tiettyyn sisältöön, aikaan, mediaan tai laitteeseen perustuvia voivat olla ohjelmallisia tai mekaanisia (esim. pistoke pois seinästä) myös tekniset turvaohjelmistot (Nikken & Jansz, 2014)

2.1.3 Digitaalinen vanhemmuus ja digitaaliset vanhemmuustyylit

Digitaalinen vanhemmuus (*digital parenting*) on hieman vakiintumaton termi, jota käytetään toisaalta kuvaamaan sitä sääntelyä, jota vanhemmat kohdistavat lastensa digitaalisen median käyttöön, mutta myös tapaa, jolla vanhemmat itse hyödyntävät teknologiaa vanhemmuuteen liittyvissä aktiviteeteissa (Mascheroni, Ponte & Jorge, 2018).

Digitaalisen vanhemmuuden yhteydessä puhutaan usein myös digitaalisista vanhemmuustyyleistä tai -strategioista (*digital parenting strategies* ja *digital parenting styles*). Jotkut tutkijat vaikuttavat pitävän niitä melko samankaltaisena käsitteenä edellisessä luvussa esiteltyjen ohjauskäytäntöjen kanssa. Konok, Bunford & Miklósi (2020) mukaan Baumrindin (1966, 1967) esittelemiin vanhemmuuden arkkityyppeihin perustuvat digitaaliset vanhemmuustyylit ovat kuitenkin ohjauskäytäntöjä laajempi käsite, koska siinä missä ohjauskäytännöt keskittyvät lähinnä median käyttöön ja käyttäytymiseen, vanhemmuustyylit kattavat vanhemmuuden eri aspektit myös tunnetasolla.

2.2 Tutkimuksen erilaiset näkökulmat

Lasten tietotekniikan käyttöä on tarkasteltu tieteellisessä tutkimuksessa useiden eri tieteenalojen näkökulmasta. Tämän vuoksi aihetta koskevassa tutkimuksessa on havaittavissa erilaisia lähestymistapoja ja olettamuksia, jotka kumpuavat noiden tieteenalojen tutkimuksellisesta perinteestä. Tätä työtä varten käytiin läpi tuota aikaisempaa tutkimusta, ja pyrittiin edellä mainittuja eroja tarkkailemalla havaitsemaan erilaisia suuntauksia, joiden perusteella tutkimusta voitaisiin luokitella.

Muodostetut luokat eivät ole mitenkään absoluuttisia, ja samasta tutkimuksesta voi myös löytyä useiden eri suuntausten piirteitä. Luokat kuitenkin koettiin hyödyllisenä työkaluna tutkimuksen näkökulmissa olevien erojen kuvaamiseen: Havaintojen perusteella osassa tutkimuksesta lasten tietotekniikan käyttö nähdään ensisijaisesti riskinä, jota tulee hallita, kun taas toisissa sitä tarkastellaan enemmänkin henkilökohtaisen tai yhteiskunnallisen kehittymisen mahdollistajana. Havaitut tutkimukselliset näkökulmat on esitelty seuraavaksi tässä luvussa.

Lääketieteellinen näkökulma

Tietotekniikan käytöllä on todistettavasti negatiivisia vaikutuksia lasten fyysiseen hyvinvointiin, ja merkittävä osa tutkimuksesta onkin paneutunut tutkimaan käytön ja näiden haittavaikutusten suhdetta. Tämä luonnontieteiden ja lääketieteen tutkimuksellisesta perinteestä lähtöisin oleva näkökulma perustuu siihen ontologiseen olettamukseen, että asioilla on syy- ja seuraussuhde, ja tutkimuksessa keskitytään yleensä tuon kausaliteetin todistamiseen. Suuntauksessa lasten teknologiankäyttö nähdään ensisijaisesti uhkana lapsen terveydelle, ja

tutkimuksellinen tavoite on noiden haittavaikutusten todentaminen ja mittaaminen, sekä mahdollisesti erilaisten suositusten laatiminen niiden pohjalta. Näkökulmaan liittyvä tutkimus on yleensä kvantitatiivista, kuten esimerkiksi Chindamo et al. (2019) sekä Anderson & Subrahmanyam (2017), joista ensimmäisessä on tutkittu ruutuajan yhteyttä lapsen unen laatuun ja jälkimmäisessä kognitiiviseen kehitykseen.

Tutkimuksen fokus voi olla lasten fyysisen terveyden lisäksi myös psyykkisen terveyden turvaamisessa. Esimerkiksi Wright (2018) ja Fardouly, Magson, Johnco, Oar & Rapee (2018) ovat tutkineet digitaalisen median käytön vaikutusta nuoren masennukseen. Joissakin julkaisuissa on selvitetty myös yhteyttä mediasisältöjen ja päihteiden käytön välillä (Hita, Kareklas & Pinkleton, 2018).

Riskien hallinnan näkökulma

Internetin käyttöön sisältyy lapsille ja nuorille riskejä: He voivat altistua haitallisille sisällöille, jotka sisältävät esimerkiksi pornografiaa, väkivaltaa, rasismia tai propagandaa. He saattavat tulla jakaneeksi luottamuksellisia tietojaan tai kohdata ahdistelua ja muuta epäasiallista käytöstä. Heihin voidaan myös suunnata aggressiivista markkinointia. (Blum-Ross & Livingstone, 2016.)

Merkittävässä osassa tutkimusta lasten digitaalisten median käyttö nähdään lähtökohtaisesti haitallisena toimintana, jota vanhemmat pystyvät omalla toiminnallaan rajoittamaan, ja näin vähentämään sen haittavaikutuksia. Tutkimuksen tavoitteena on siis hallita tietotekniikan käytöstä lapsille aiheutuvaa riskiä. Tämä näkökulma on jatkumoa jo 50-luvulta lähtöisin olevalle mediatutkimuksen suuntaukselle, jonka tavoitteena on suojella lapsia ja nuoria vahingollisilta sisällöiltä. Esimerkiksi Padilla-Walker, Coyne & Kroff (2018) ovat selvittäneet väkivaltaisten sisältöjen ja vanhempien ohjaustyylin yhteyttä lapsen aggressiivisuuteen. Myös verkossa tapahtuva kiusaaminen (ks. mm. Hoa, Lwina, Yeea, Snga, & Chenb, 2019; Katza, Lemishb, Cohena & Arde, 2019) ja kännykkä-, netti- tai peliriippuvuus (ks. mm. Chou & Chou, 2010; Koning, Peeters, Finkenauer & van den Eijnden, 2018; Meeus, Eggermont & Beullens, 2019) ovat tutkimusaiheina tämän suuntauksen piiriin kuuluvia. Tutkimus on usein määrällistä. Tämä näkökulma on aiheen tutkimuksessa niin yleinen, että sitä voi pitää jopa hallitsevana.

Oppimisen ja kehittymisen näkökulma

Tutkimusnäkökulma, jossa lapsia täytyy suojella median ja teknologian vaaroilta on muun muassa Pathak-Shelat, Kotilainen & Hirsjärvi (2015) mukaan alkanut vähitellen vaihtua median käytön ja sisällön tuottamisen tutkimiseen. Lasten mediankäyttö ei ole enää yksiselitteisesti hyvä tai paha asia, vaan siinä on nähtävissä erilaisia käyttötapoja ja seurauksia. Nykyään tutkimuksessa on alettu keskittyä tunnistamaan myös lasten digitaalisten sisältöjen käytön positiivisia vaikutuksia, kuten oppiminen ja uuden luominen, yhteydenpito läheisiin ja yhteisöllisyys (Blum-Ross & Livingstone, 2016). Esimerkiksi Müller, Schmitt & Krämer (2018) ovat tutkineet vanhempien ohjauksen vaikutusta lasten kykyyn ottaa

käyttöön uusia digiteknologioita. Tällaisissa tutkimuksissa tavoitteena on usein lasten digi- ja medialukutaitojen kehittäminen, tai yleensäkin digisisältöjen ja -taitojen positiivisten vaikutusten edistäminen, ja niissä korostuu tietotekniikan mahdollistava rooli. Tutkimuksessa voi olla käytetty määrällisiä tai laadullisia metodeja.

Yhteiskuntatieteellinen näkökulma

Lasten tietotekniikan käytöstä ja vanhempien roolista on tehty myös tutkimusta, jonka keskiössä ei ole niinkään yksilö, vaan häntä ympäröivä perhe ja yhteiskunta. Tutkimuksen tavoitteena on muun muassa tunnistaa lasten tietotekniikan käyttöön vaikuttavia sosioekonomisia (ks. mm. Nikken & Oprea, 2018; Zezulova & Stastna, 2018) tai perheen sisäiseen dynamiikkaan liittyviä (ks. mm. Lim 2018; Symons, Ponnet, Vanwesenbeeck, Walrave & Van Ouytsel, 2018) tekijöitä.

Tämän näkökulman taustalla voidaan nähdä yhteiskuntatieteellisestä tutkimuksesta periytyvä halu tulkita yhteiskunnan toimintaa ja ilmiöitä. Sen tavoitteena on nostaa esille lasten tietotekniikan käyttöön vanhempien roolin lisäksi vaikuttavia ympäristön tekijöitä, ja tehdä läpinäkyväksi rakenteita, joiden vuoksi tietotekniikan tarjoamat mahdollisuudet eivät ole kaikille yhtäläisiä. Myös tässä tutkimussuuntauksessa tietotekniikka nähdään usein positiivisessa valossa ja erilaisia mahdollisuuksia tarjoavana resurssina. Käytetyt metodit ovat usein ihmistieteiden perinteen mukaisesti laadullisia.

2.3 Tietojärjestelmätieteen näkökulma digitaaliseen vanhemmuuteen

Tietojärjestelmätieteestä on sen 60-luvulta alkavan elinkaaren aikana kehittynyt laaja tieteenala, eikä sen tutkijoiden keskuudessa ole saavutettu täyttä yksimielisyyttä siitä, mitä tutkimusaloja sen piiriin tulisi hyväksyä tai mitkä ovat sen keskeisimmät tutkimusaiheet (Hirschheim & Klein, 2012.). Tietotekniikan nopea kehitys ja muuttuva luonne tekevät myös tutkimusalasta dynaamisen, kun esiin nousee koko ajan uusia tutkittavia aiheita ja lähestymistapoja. Tämä laaja-alaisuus on nähty toisaalta alan identiteetin muodostumista vaikeuttavana, sirpaloittavana tekijänä, mutta toisaalta myös voimavarana ja rikkautena.

Sidorova, Evangelopoulos, Valacich & Ramakrishnan (2008) ovat analysoineet tietojärjestelmätieteen kolmen arvostetuimman julkaisun joukkoon kuuluvissa lehdissä vuosina 1985–2006 julkaistua tutkimusta, ja muodostaneet sen perusteella kokonaiskuvan alan ydintutkimusalueista: Ne ovat 1) tietotekniikka ja organisaatiot, 2) tietojärjestelmien kehittäminen, 3) tietotekniikka ja markkinat, 4) tietotekniikka ja ryhmät sekä 5) tietotekniikka ja yksilöt. Tutkijoiden analyysin perusteella tietojärjestelmien kehittämistä sekä tietotekniikkaa organisaatioissa käsittelevä tutkimus on vuoden 2001 jälkeen alkanut vähentyä, kun taas yksilöiden ja ryhmien tietotekniikan käyttöä, sekä tietotekniikkaa ja markkinoita koskeva tutkimus taas on alkanut yleistyä.

Kun ajatellaan tämän työn kohteena olevia lapsia ja heidän vanhempiaan tietotekniikan käyttäjinä, huomio kohdistuu erityisesti yksilöiden tietotekniikan käyttöä koskevaan aikaisempaan tutkimukseen. Sidorova et al. (2008) mukaan tämän suuntauksen tutkimuksen lähtökohtana on tarkastella käyttäjän ja tietokoneen välistä vuorovaikutusta psykologisesta näkökulmasta. Tarkasteluajanjaksolla julkaistun tutkimuksen aiheita tällä alueella olivat Sidorova et al. (2008) mukaan muun muassa yksilön tietotekniikan omaksuminen, HR-toimintoon liittyvät aiheet sekä loppukäyttäjän tietojenkäsittely. Yoo (2010) on esittänyt, että tietojärjestelmätieteen tutkijoiden tulisi suunnata huomiotaan nimenomaan yksilöiden tietotekniikan käyttöön. Hän painottaa, että koska jokapäiväinen toimintaympäristömme on yhä lisääntyvässä määrin teknologian kyllästämä, tulisi myös tieteenalan siirtyä tarkastelemaan enemmän organisaatioiden ulkopuolella tapahtuva käyttöä. Kuluttajien teknologian käytön ja organisaatiokontekstissa tapahtuvan käytön välillä on kuitenkin hänen mukaansa yksi perustavanlaatuisen ero: Yrityksissä tietotekniikan käyttötapaukset nähdään yleensä aina erillisenä aktiviteettina, jonka tavoitteena on suorittaa jokin tavoite tai tehtävä, mutta kuluttajakontekstissa käyttö perustuu erilaiseen, fenomenologiasta periytyvään ontologiaan: Koska tietotekniikkaa on vaikea erottaa itse arkisista toimista, joiden puitteissa sitä käytetään, tulisikin siis pelkän tietotekniikan käytön tutkimisen sijaan keskittyä tulkitsemaan sitä koko yksilön havainnointia ja kokemuksia muokkaavana tekijänä.

Edellä kuvatun perusteella organisaatiokontekstin ulkopuolella tapahtuva yksilön tietotekniikan käyttö on yksi tietojärjestelmätieteelle keskeinen tutkimusalue, ja tieteenalalla on nähtävissä myös erityisesti siihen painottuva suuntaus. Myös vanhemman ohjauksessa tietotekniikkaa käyttävä lapsi on siis alalle relevantti tutkimuskohde. Tästä lähtökohdasta käsin oli luontevaa lähteä seuraavaksi selvittämään, millaista tutkimusta tietojärjestelmätieteen piirissä on aikaisemmin tehty aiheesta. Selvityksen laatimiseksi suoritettiin kirjallisuuskatsaus, johon valittiin aineistoksi alan kahdeksan keskeisintä tieteellistä aikakauslehteä. Keskittymällä tähän "Basket of 8" -nimelläkin kutsuttuun ryhmään pyrittiin selvittämään, kuinka aihepiiri näkyy tietojärjestelmätieteen arvostetuimmassa julkaisuissa. Katsauksen kulku ja tulokset on esitelty seuraavissa luvuissa.

2.3.1 Kirjallisuuskatsauksen kulku

Suoritettun kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli etsiä vastausta kysymykseen "Millaista tutkimusta tietojärjestelmätieteen piirissä on tehty lasten tietotekniikan käyttöön liittyen?". Aineiston valinnassa käytettiin seuraavia kriteereitä rajaamaan hakutuloksia:

- Julkaisut: Haku rajattiin koskemaan tietojärjestelmätieteen kahdeksaa arvostetuinta julkaisua (ns. "Basket of Eight")
 - European Journal of Information Systems
 - Information Systems Journal
 - Information Systems Research

- Journal of AIS
- Journal of Information Technology
- Journal of MIS
- Journal of Strategic Information Systems
- MIS Quarterly
- Laatu: Katsaukseen hyväksyttiin vain artikkeleita, jotka olivat kokonaisuudessaan saatavilla tietokannoissa.
- Relevanssi: Mukaan valittiin vain sellaisia julkaisuja, joiden tiivistelmässä, avainsanoissa tai otsikossa oli mainittu jokin hakutermeistä "parent*", "adolescent*", "child*" ja "teen*".
- Aikaperspektiivi: Katsauksessa haluttiin kartoittaa aiheen tutkimusta pitkällä aikavälillä mahdollisimman kattavan kuvan saamiseksi. Siksi hakuun ei tehty mitään aikaan liittyvää rajausta.
- Kattavuus: Lausekkeiden mukaiset haut tehtiin kaikkien kahdeksan lehden omassa arkistohaussa.
- Kieli: Katsaus rajattiin koskemaan ainoastaan englanninkielisiä julkaisuja.

Haut suoritettiin 11.7.2020 jokaisen kahdeksan lehden arkistohaussa. Hauilla löytyi yhteensä 16 artikkelia viidestä eri lehdestä. Lehdistä Information Systems Research, Journal of Information Technology ja Journal of Strategic Information Systems ei löytynyt yhtään hakuehtojen mukaista artikkelia. Katsauksen artikkelit jakautuivat vuosille 1993–2019 ja suurin osa niistä oli julkaistu 2010-luvulla.

Seuraavaksi artikkelien tiivistelmät käytiin tarkemmin läpi, ja niistä valittiin edellä kuvattujen kriteerien mukaisesti 12 artikkelia mukaan lopulliseen analyysiin. Valituista artikkeleista tallennettiin excel-tiedostoon sen kirjoittaja, nimi, julkaisuvuosi ja julkaisun nimi (ks. LIITE 1). Tuloksista rajattiin pois muutamia artikkeleita, joissa tutkimuksen kohteena oli lapsiin kohdistuva toiminta tai järjestelmä, mutta lapset eivät itse toimineet tietotekniikan käyttäjinä. Yksi pois rajatuista artikkeleista oli lehden pääkirjoitus, jossa ei ollut varsinaista tutkimuksellista osuutta.

Tämän jälkeen aineiston käsittelyssä siirryttiin analyysivaiheeseen. Artikkeleita käytiin läpi ja niitä pyrittiin kategorisoimaan muun muassa käytetyn tutkimusmetodin ja tutkimuksellisen näkökulman mukaan. Näitä löydöksiä käydään läpi tarkemmin seuraavassa luvussa.

2.3.2 Analyysi

Katsaukseen mukaan valittuja kahtatoista artikkelia tarkasteltiin seuraavaksi siitä perspektiivistä, millaista tutkimusnäkökulmaa ja -metodia niissä oli käytetty. Analyysissä pyrittiin huomioimaan myös se, miten tutkimukselliset näkökulmat olivat kehittyneet ajan kuluessa. Alla olevassa taulukossa (TAULUKKO 2) on esitetty artikkelit niiden ilmestymisvuoden mukaisessa järjestyksessä. Lisäksi siihen on merkitty tutkimuksen tavoite, siinä käytetty metodi ja arvio siitä, mitä luvussa 2.2 esiteltyä, aikaisempaan tutkimukseen perustuvaa näkökulmaa se edustaa.

TAULUKKO 2: Kirjallisuuskatsauksen artikkelit

Julk. vuosi	Otsikko	Tavoite	Metodi	Näkökulma
1993	Empowering a society of future users of information technology	Selvittää, kuinka kreikkalaiset esikoululaiset voisivat hyödyntää ohjelmointitaitoja oppimisessa.	Kvalitatiivinen (etnografia)	Oppimisen ja kehittymisen näkökulma
2012	Online game addiction among adolescents	Tutkia alaikäisten nettipeiliaddiktion syntyyn vaikuttavia tekijöitä.	Kvantitatiivinen (kysely)	Riskien hallinnan näkökulma
2014	Digital Piracy, Teens, and the Source of Advice	Tutkia vanhempien ohjeiden ja muiden tekijöiden vaikutusta nuoren harjoittamaan nettipiratismiin.	Kvantitatiivinen (etnografia, data-analyysi)	Riskien hallinnan näkökulma
2015	Extending ICT4D studies	Tarkastella alkuperäiskansaansa kuuluvien lasten tietotekniikkaopetus-projektia sosiologisesta ja kolonialistisesta näkökulmasta.	Kvalitatiivinen (etnografia)	Yhteiskunta-tieteellinen näkökulma
2015	Family Preferences Concerning Online Privacy, Data Mining, and Targeted Ads	Selvittää vanhempien ja teinien suhtautumista opetussoftien tietojenkalasteluun.	Kvantitatiivinen (kysely)	Riskien hallinnan näkökulma
2015	The effect of culture on requirements	Tutkimuksessa esitellään arvopohjainen vaatimuserittely periaate, joka tutkijoiden mukaan auttaa paremmin myös erilaisten alakulttuureihin kuuluvien käyttäjäryhmien toiveiden huomioimisessa. Alaikäiset käyttäjät ovat tästä yksi esimerkki.	Kvalitatiivinen (sisällönanalyysi)	Oppimisen ja kehittymisen näkökulma
2017	Applying a critical approach to investigate barriers to digital inclusion and online social	Selvittää vammaisten lasten mahdollisuuksia käyttää tietotekniikkaa	Kvalitatiivinen (haastattelut)	Yhteiskunta-tieteellinen näkökulma

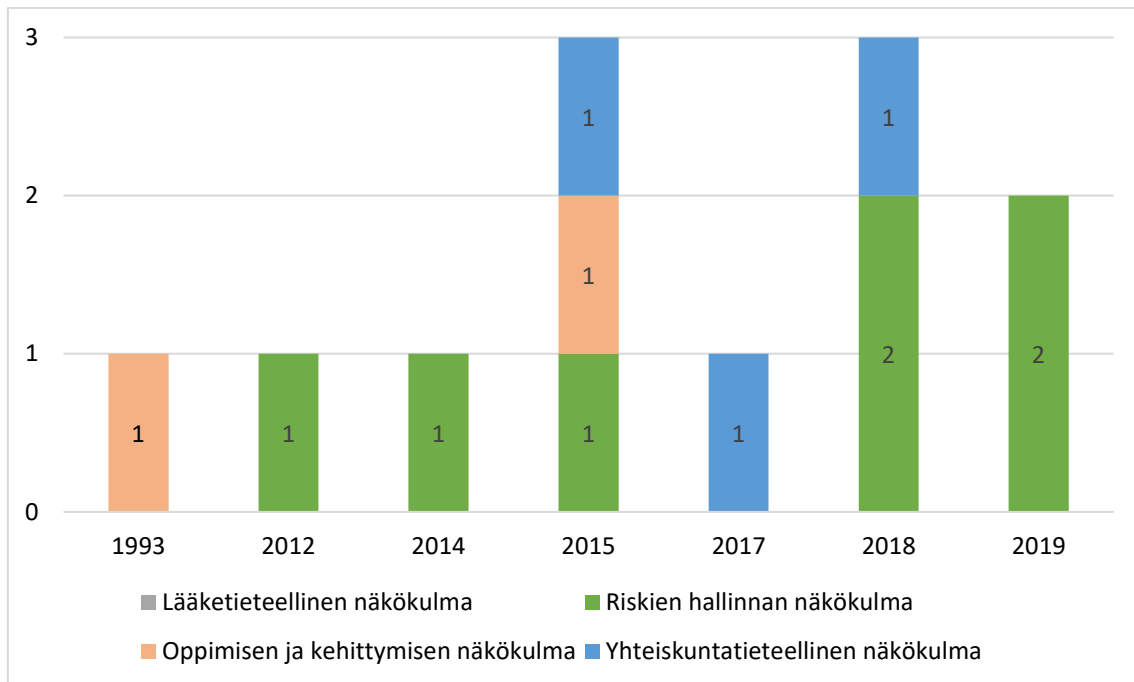
	networking among young people with disabilities			
2018	Cyberbullying Victimization through Social Networking Sites and Adjustment Difficulties	Tutkia vanhempien ohjausta (parental mediation) nettikiusaamiseen vaikuttavana tekijänä.	Kvantitatiivinen (kysely)	Riskien hallinnan näkökulma
2018	Exclusions in social inclusion projects	Tarkastella, kuinka inklusio toteutuu teknologia-projekteissa, jossa lapset pääsevät käyttäjinä määrittelemään ohjelmia.	Kvalitatiivinen (neksusanalyysi)	Yhteiskunta-tieteellinen näkökulma
2018	ICT Challenges and Opportunities in Building a "Bright Society"	Tutkia informaatioteknologian aiheuttamia ongelmia, kuten mm. verkkoriikollisuutta ja -kiusaamista yhteiskunnassa.	Kvalitatiivinen (kirjallisuuskatsaus)	Riskien hallinnan näkökulma
2019	Brute-Force Sentence Pattern Extortion from Harmful Messages for Cyberbullying Detection	Koodata ohjelma, joka tunnistaa nettikiusaamiseen viittaavat sisällöt.	Design science	Riskien hallinnan näkökulma
2019	Children's Internet addiction, family-to-work conflict, and job outcomes	Tutkia vanhempien ohjauksen (parental mediation) vaikutusta alaikäisten käyttäjien nettiaddiktioon sekä addiktioon vaikutusta vanhempien työsuoritukseen.	Monimenetelmä (kysely, haastattelut)	Riskien hallinnan näkökulma

Kuten taulukosta (TAULUKKO 1) voidaan havaita, tutkimusten aiheet ja tavoitteet vaihtelivat varsin paljon. Osa tutkimuksista sijoittui koulukontekstiin, osa taas lasten ja nuorten vapaa-ajalla tapahtuvaan tietotekniikan käyttöön. Viidessä tutkimuksessa oli jollain tavalla huomioitu myös vanhempien vaikutus alaikäisen käyttäjän tietotekniikan käyttöön. Joukkoon kuului myös yksi suomalainen tutkimus. Katsauksessa ei silti löytynyt yhtään sellaista tutkimusta, jossa olisi tämän työn tavoin ollut tavoitteena tutkia laaja-alaisesti suomalaisten lasten kotona tapahtuvaa tietotekniikan käyttöä vanhempien motivaatiotekijöiden

näkökulmasta, eikä niistä yksikään arvattavasti tutkinut juuri koronapandemian aikaan tapahtunutta käyttöä. Tämän perusteella todettiin, että tälle tutkimukselle oli siis olemassa selvä, perusteltavissa oleva tutkimusaukko.

Seuraavalla sivulla olevassa kaaviossa (KUVIO 1) on esitelty katsaukseen valitut artikkelit niiden ilmestymisvuoden ja niissä esiintyvän tutkimuksellisen näkökulman mukaan lajiteltuna. Kun artikkeleita eriteltiin hyödyntämällä luvussa 2.2 esiteltyjä, aikaisempaan lasten tietotekniikan käyttöä koskevaan tutkimukseen perustuvia näkökulmia, havaittiin seuraavaa: Yksikään artikkeli ei edustanut lääketieteellistä tutkimusnäkökulmaa. Sen sijaan suurin osa artikkeleista (seitsemän kappaletta), edusti riskien hallinnan näkökulmaa. Tavoitteena näissä tutkimuksissa oli tunnistaa ja hallita lasten tietotekniikan käyttöön liittyviä negatiivisia seurauksia esimerkiksi vanhempien oman toiminnan tai teknologian avulla. Tutkimusten aiheita olivat muun muassa alaikäisten online-sisältöihin kohdistuva addiktio (Venkatesh, Sykes, Chan, Thong & Hu, 2019; Xu, Turel & Yuan, 2012), verkossa tapahtuva kiusaaminen (Ptaszynski et al., 2019; Wright, 2018) ja tietojenkalastelu (Clemons & Wilson, 2015). Suuntauksen artikkeleita oli julkaistu melko tasaisesti läpi 2010-luvun.

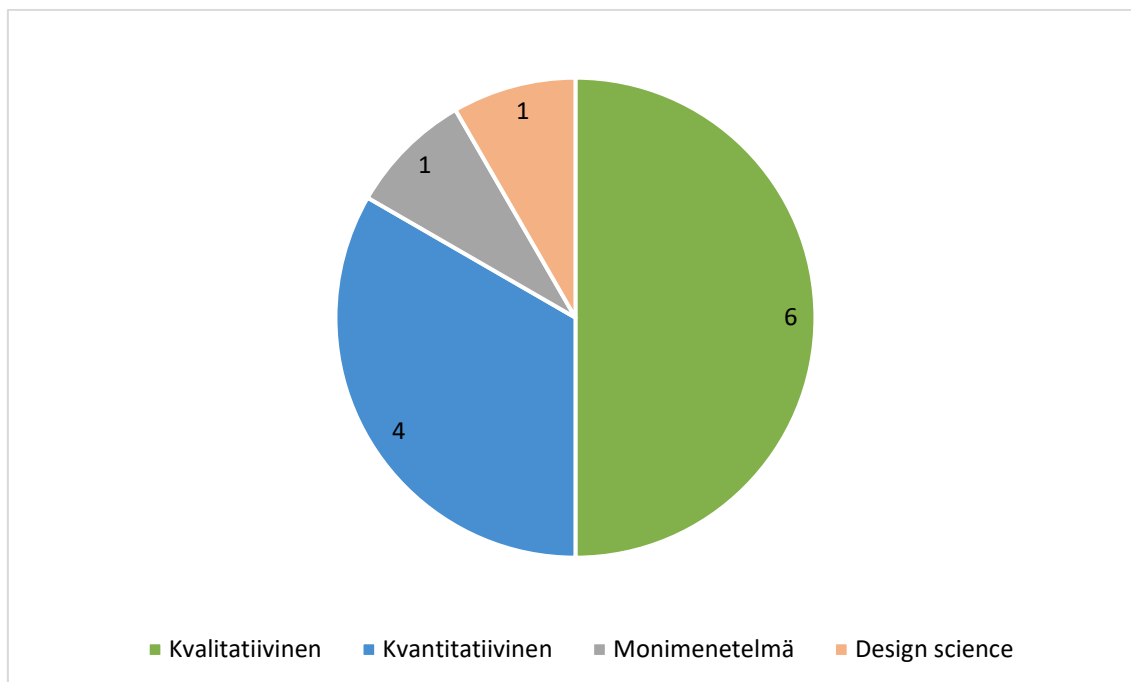
Kolmen artikkelin katsottiin edustavan yhteiskuntatieteellistä suuntausta. Niiden aiheena oli esimerkiksi inklusion toteutuminen tietotekniikkaprojekteissa (Iivari, Kinnula, Molin-Juustila, & Kuure, 2018; Newman, Browne-Yung, Raghavendra, Wood & Grace, 2017). Lisäksi kahden artikkelin arvioitiin edustavan oppimisen ja kehittymisen näkökulmaa. Nämä artikkelit käsitelivät tietojärjestelmien arvopohjaisen vaatimusmäärittelyn mallia (Tuunanen & Kuo, 2015) sekä ohjelmointitaitojen hyödyntämistä oppimisessa (Kynigos, Gyftodimos & Georgiadis, 1993). Molempia näkökulmia edustavissa artikkeleissa korostui teknologian rooli mahdollistavana ja kehittäväenä resurssina, joko yksilön tai yhteiskunnan näkökulmasta, ja tutkimusten tavoitteena oli edistää tätä kehitystä.

KUVIO 1. Artikkelit ilmestymisvuosittain, aikaisempaan tutkimukseen perustuvien näkökulmien mukaisesti (kpl)

Analyysissä tutkittiin myös, mitä tieteellisiä metodeja artikkelien tutkimuksissa oli käytetty. Kuten seuraavasta kaaviosta (KUVIO 2) voi havaita, laadullisia ja määrällisiä tutkimusmetodeja oli hyödynnetty varsin tasaisesti. Laadullisia metodeja oli käytetty yhteensä kuudessa tutkimuksessa. Niiden sisällä varsinaisten aineistonkeräysmenetelmien kirjo oli laaja: aineiston keräämiseen oli käytetty muun muassa etnografisia menetelmiä, haastatteluita ja kirjallisuuskatsausta.

Neljässä artikkelissa analyysi oli suoritettu kvantitatiivisten metodien avulla. Niissä tyypillinen aineistonkeruumenetelmä oli kysely, mutta myös muita menetelmiä, kuten esimerkiksi data-analyysiä oli hyödynnetty. Yhdessä artikkelista käytettiin sekä määrällisiä että laadullisia metodeja haastattelu- ja tutkimusdatan analysointiin. Yksi tutkimus puolestaan perustui projektiin, jonka puitteissa koodattiin nettikiusaamiseen viittä sisällöjä tunnistava ohjelma. Tällaista tutkimusmenetelmää, jossa pyritään kehittämään jokin oikea, toimiva tuote, kutsutaan design science research -metodiksi (DSR).

KUVIO 2. Artikkelit tutkimusmenetelmän mukaisesti (kpl)

2.3.3 Tulokset

Tutustuttaessa tietojärjestelmätieteen kahdeksan tärkeimmän julkaisun arkistoihin löydettiin ainoastaan 12 artikkelia, joissa tutkimuksen kohteena olivat alakäiset teknologian käyttäjät. Tästä voidaan päätellä, että lapset tietotekniikan käyttäjinä eivät ole olleet tietojärjestelmätieteelle tyypillinen tutkimusaihe. Artikkeleista suurin osa oli ilmestynyt vuoden 2012 jälkeen.

Koska artikkelien määrä oli hyvin pieni, niiden analyysin perusteella ei voi tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Aineistoa pyrittiin kuitenkin peilaamaan aikaisempaan aiheesta tehtyyn tutkimukseen. Kun artikkeleita tarkasteltiin aikaisemmassa tieteellisessä tutkimuksessa esiintyvien tutkimusnäkökulmien sekä käytettyjen tutkimusmetodien kautta, tehtiin seuraavia havaintoja:

- Suurimmassa osassa artikkeleita (7 kpl) hallitsevana näkökulmana oli lasten tietotekniikan käyttöön liittyvien riskien tunnistaminen ja minimointi. Tällaisten tutkimusten aiheita olivat muun muassa erilaiset teknologian käyttöön liittyvät addiktiot ja verkossa tapahtuva kiusaaminen. Suuntaukseen liittyviä artikkeleita oli julkaistu tasaisesti läpi koko havainnointiajanjakson.
- Toinen keskeinen näkökulma tutkimussuuntauksissa oli teknologian tuomien mahdollisuuksien hyödyntäminen, joko yhteiskunnallisella tai yksilön tasolla. Tällaisia artikkeleita katsauksissa löydettiin yhteensä viisi. Näissä tutkimuksissa keskityttiin löytämään vastauksia esimerkiksi siihen, kuinka erilaiset käyttäjäryhmät voitaisiin huomioida määrittelyissä

paremmin. Myös näitä artikkeleita oli ilmestynyt melko tasaisesti havainnointijakson aikana.

- Laadullisia tutkimusmenetelmiä oli käytetty yhteensä kuudessa tutkimuksessa, ja määrällisiä neljässä. Yhdessä tutkimuksessa oli hyödynnetty molempia menetelmiä, ja yhdessä metodina oli design science.

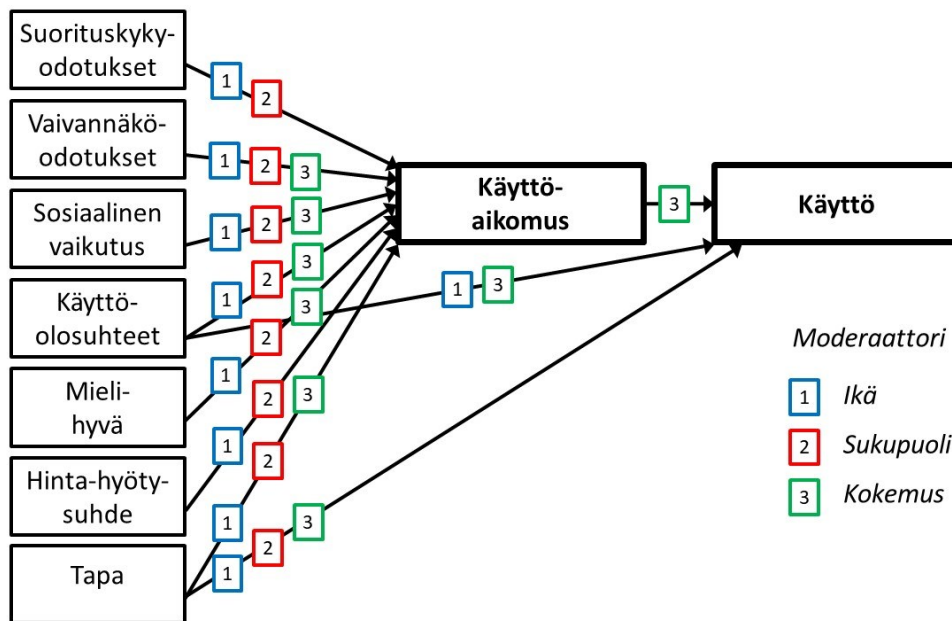
Verrattaessa katsauksen artikkeleiden aiheita tämän työn aiheeseen, havaittiin, että niihin ei sisältynyt julkaisua, jossa tutkimusasetelma ja -kysymykset olisivat olleet samanlaisia. Siksi voidaan todeta, että tutkimus on perusteltu, ja auttaa osaltaan täyttämään olemassa olevaa tutkimusaukkoa selvittämällä suomalais-ten lasten tietotekniikan käyttöä kotona vanhempien näkökulmasta.

3 TEKNOLOGIAN OMAKSUMINEN

Tietojärjestelmätieteen piirissä on tutkittu paljon teknologian omaksumista ja käyttöönottoa. Hyväksymiseen ja käyttöön vaikuttavia tekijöitä on kuvattu erilaisilla ihmisen käyttäytymistä kuvaavilla malleilla, jotka ovat saaneet vaikutteita psykologian ja sosiologian teorioista. Malleista tunnetuimpia ovat *The Technology Acceptance Model*, TAM (Bagozzi, Davis & Warshaw, 1992) sekä *The Unified Theory of Acceptance and Use of Technology*, UTAUT (Venkatesh, Morris, Davis & Davis, 2003). Molemmat mallit on kehitetty mittaamaan ensisijaisesti organisaatiokontekstissa tapahtuvaa käyttöä, mutta UTAUT-mallin myöhempi laajennus UTAUT2 ottaa huomioon myös kuluttajakäyttäjät. Koska malli on yksi tietojärjestelmätieteen keskeisimmistä kuluttajakäyttäjistä kuvaavista teorioista, se valittiin myös tämän tutkielman teoreettiseksi viitekehykseksi. Malli on esitelty tarkemmin seuraavassa luvussa.

3.1 UTAUT2-malli

Venkatesh et al. (2003) pyrkivät luomaan mahdollisimman kattavan teknologian omaksumista kuvaavan mallin yhdistelemällä aikaisempia omaksumisteorioita. Niinpä he antoivat mallilleen nimeksi ”teknologian hyväksymisen ja käytön yhdistetty teoria”, *The Unified Theory of Acceptance and Use of Technology*. Alkuperäisen UTAUT-mallin tavoitteena oli mallintaa ainoastaan organisaatioympäristössä tapahtuvaa teknologian omaksumista, joten se ei soveltunut sellaisenaan kuluttajamaailmaan. Tämän vuoksi Venkatesh et al. (2012) kehittivät teoriaan laajennuksen, jolla voitiin kuvata myös kuluttajien teknologian omaksumista. Tämä UTAUT2-malli on esitetty alla olevassa kaaviossa (KUVIO 3).

KUVIO 3. UTAUT2-malli (Venkatesh et al. 2012)

UTAUT-mallin mukaisesti myös UTAUT2-mallissa lähtökohtana ovat yksilön teknologiaan kohdistamat motivaatiotekijät, jotka on esitetty kaavion (KUVIO 3) vasemmassa reunassa. Samoin kuin organisaatiokäyttäjän, myös kuluttajan käyttöaikomukseen vaikuttavat suorituskykyodotukset (*performance expectancy*), vaivannäköodotukset (*effort expectancy*) ja sosiaalinen vaikutus (*social influence*). Suorituskykyodotuksilla viitataan käyttäjän oletuksiin siitä, tarjoaako teknologian käyttö etua jonkin halutun tavoitteen saavuttamisessa. Venkatesh et al. (2003) mukaan tämä tekijä ennustaa käyttöaikomusta kaikkein vahvimmin. Vaivannäköodotuksilla puolestaan kuvataan sitä, kuinka helppoa teknologian käytön oletetaan olevan. Sosiaalinen vaikutus taas syntyy käyttäjän perheen ja ystävien asenteista kyseistä teknologiaa kohtaan.

Näiden tekijöiden lisäksi UTAUT2-malliin on lisätty kolme uutta teknologian käyttöaikomusta selittävää motivaatiotekijää: Mielihyvä (*hedonic motivation*), hinta-hyöty-suhde (*price value*) ja tapa (*habit*). Käytöstä saatu hupi tai nautinto lisäävät teknologian käyttöaikomusta kuluttajakontekstissa, koska siellä teknologia voi toimia myös viihdykkeenä, toisin kuin ammattikäytössä. Koska kuluttajat maksavat teknologiasta itse, myös sen koetulla hinta-hyöty-suhteella on merkitystä. Viimeinen UTAUT2-mallin uusi käyttöönottoa määrittävä tekijä on tapa: Se muodostuu kuluttajan kokemuksen (*experience*) myötä, ja voi jatkossa laukaista käytön automaattisesti. (Venkatesh et al., 2012.)

Näiden käyttöaikomusta määrittävien tekijöiden lisäksi myös käyttöolosuhteet (*facilitating conditions*) vaikuttavat UTAUT2-mallin mukaan kuluttajan käyttöaikomukseen ja varsinaiseen käyttöön. Näillä olosuhteilla Venkatesh et al. (2012) viittaavat käyttäjän odotuksiin siitä, millaista tukea ja resursseja hänellä tulee olemaan teknologian käyttöön. Toisin kuin organisaatioympäristössä,

kuluttajilla olosuhteet voivat vaihdella suurestikin esimerkiksi laitekannan tai palveluntarjoajan mukaan.

UTAUT- ja UTAUT2-malleihin kuuluu myös ajatus siitä, että käyttäjän henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten ikä (*age*), sukupuoli (*gender*) ja kokemus (*experience*) vaikuttavat motivaatiotekijöiden voimakkuuteen, eli toimivat moderaattoreina. Sen sijaan alkuperäiseen UTAUT-malliin kuulunut käytön vapaaehtoisuus on UTAUT2-mallista karsittu pois, koska kuluttajakontekstissa kaikki teknologian käyttö on lähtökohtaisesti vapaaehtoista.

3.2 Mallin laajennukset

Zahra et al. (2019) ovat systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessaan selvittäneet, kuinka UTAUT2-mallia on hyödynnetty teknologian omaksumista koskevassa tutkimuksessa. Tutkijat löysivät yhteensä 20 kriteerejään vastaavaa artikkelia, jotka oli julkaistu vuosina 2012–2019, ensimmäisen artikkeleista ollessa luonnollisesti teorian alun perin esiteltyt Venkatesh et al. (2012). Kaikkien katsauksen artikkelien perustana oli kvantitatiivinen kyselytutkimus, jonka tuloksia oli käytetty UTAUT2-teorian testaamiseen. Kirjoittajien mukaan tämä on merkki siitä, että teoria on vielä suhteellisen tuore, ja innostaa näin tutkijoita tarkastelemaan sitä käytännön sovellusten kautta. Kettunen et al. (2018) tosin mainitsevat, että myös teoriaan pohjautuvat laadulliset tutkimukset olisivat alkaneet viime vuosina yleistyä.

Useissa Zahra et al. (2019) laatiman katsauksen artikkeleissa alkuperäistä UTAUT2-teoriaa oli täydennetty jollakin uudella muuttujalla. Esimerkiksi Mütterlein, Kunz & Baier, (2019) ovat lisänneet malliin ”edelläkävijä-käyttäjän” (*lead user*) käsitteen: Teorian mukaan teknologian omaksujat voidaan jakaa kahteen eri ryhmään, edelläkävijöihin ja tavallisiin käyttäjiin. Tiedostamalla näiden kahden ryhmän erot yritykset voivat ottaa paremmin huomioon käyttäjätestauksessa mahdollisesti syntyvät vääristymät. Siahaan ja Legowo (2019) taas puolestaan ovat yhdistäneet teoriaan DeLonen ja McLeanin (2003) luoman IS Success -mallin, jossa käyttäjän tuotteeseen liittämät laatutekijät vaikuttavat asiakastyytyvyyteen, joka taas vaikuttaa puolestaan käyttöaikomuksen syntyyn. (Zahra et al. 2019.)

UTAUT2-malli ei ota kovin hyvin huomioon teknologian omaksumista esittäviä ominaisuuksia, minkä ovat nostaneet esille muun muassa Chopdar, Korfiatis, Sivakumar & Lytras (2018). Monissa tutkimuksissa mallia onkin täydennetty myös tekijöillä, jotka edustavat näitä käyttäjän epävarmuuksia, kuten käyttäjän kokema *riski* ja *luottamus*. Pavloun (2003) mukaan koettu riski liittyy epävarmuuksiin, joka syntyvät joko toimintaympäristöstä tai toimittajien käyttäytymisestä. Käyttäjä voi kokea ottavansa riskin esimerkiksi itse palvelun käyttöön tai verkon kautta ostetun tuotteen laatuun liittyen. Riski voi olla myös taloudellinen, sosiaalinen, ajan menetykseen tai yksityisyydensuojaan liittyvä. (Pavlou 2003; Kettunen et al., 2018; Eneizan, Mohammed, Alnoor, Alabboodi & Enaizan, 2019; Alalwan, Dwivedib, Ranab & Algharabat, 2018) Koettua riskiä voidaan Pavloun

(2003) mukaan vähentää luottamuksella. Kun ihmiset siis luottavat toimijaan, he tuntevat vähemmän epävarmuutta, ja näin ollen myös riskin tuntu pienenee.

3.3 Lapset ja vanhemmat teknologian omaksujina

Kuten luvussa 2.3 esitettiin, yksilöitä koskeva tietojärjestelmätieteen tutkimus on 2000-luvulla yleistynyt. Luvun kirjallisuuskatsauksen tulosten perusteella alakäiset käyttäjät ovat tietojärjestelmätieteen tutkimuskohteena kuitenkin vielä harvinaisuus, ja aihetta koskevia artikkeleita löydettiin alan johtavista tieteellisistä julkaisuista yhteensä vain kaksitoista kappaletta.

Katsauksessa käsitellyistä artikkeleista yksikään ei keskittynyt tutkimaan lasten tietotekniikan käytön omaksumista, joten siinä ei myöskään löydetty yhtään tapausta, jossa olisi käytetty teoreettisena viitekehystenä UTAUT2-mallia. Eikö mallin katsota olevan sovellettavissa lasten motivaatiotekijöiden kartoittamiseen, vai onko kyseessä vain tutkimuksen yleensäkin vähäisestä määrästä johdettava luonnollinen tutkimusaukko? Aikaisemman tutkimuksen puuttumisen voidaan joka tapauksessa katsoa lisäävän tämän tutkielman painoarvoa, kun mallia päästään näin soveltamaan kokonaan uuteen käyttäjäryhmään ja kontekstiin.

Kun ajatellaan lasten tietotekniikan käyttöä ja omaksumista, ei voida sulkea pois vanhempien vaikutusta siihen. Kuten luvussa 2.1. esitettiin, vanhempien ohjaavaan vaikutukseen liittyen on jo tehty paljon tutkimusta muiden tieteenalojen piirissä. Tämä vanhempien kontrolloiva rooli on huomioitava myös sovellettaessa UTAUT2-mallia lasten teknologian käytön omaksumiseen.

Edellä mainittujen havaintojen perusteella tutkimukselle päädyttiin lisäämään tutkimuskysymys:

- Kuinka UTAUT2-malli soveltuu vanhempien ohjauksessa tapahtuvan lasten tietotekniikan käytön kuvaamiseen?

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tavoite ja menetelmän valinta

Toteutetun tutkimuksen aiheena oli peruskoulun ensimmäisellä luokalla olevien lasten tietotekniikan käyttö kotona. Tavoitteena oli eritellä erilaisia käyttötapoja ja niitä motivaatiotekijöitä, jotka vaikuttivat vanhempien halukkuuteen antaa lastensa käyttää teknologiaa noissa tilanteissa, sekä kartoittaa koronapandemian aikana käytössä mahdollisesti tapahtuneita muutoksia. Tutkimuksen teoreettisena viitekehysenä toimi UTAUT2-malli (Venkatesh et al., 2012), joka kuvaa kulluttajien teknologian omaksumiseen vaikuttavia tekijöitä. Yksi tutkimuksen tavoite olikin myös tarkastella, kuinka tuo malli soveltuu vanhempien ohjauksessa tapahtuvan lasten tietotekniikan käytön kuvaamiseen.

Tutkimuksen perusjoukkona olivat kahden helsinkiläisen peruskoulun ensimmäiset luokan oppilaiden vanhemmat. Tutkimus oli toteutukseltaan kvalitatiivinen: Laadullinen aineisto kerättiin vanhemmille suunnatulla verkkokyselyllä, joka koostui pääasiassa avoimista sekä lauseentäydennysmetodiin perustuvista kysymyksistä. Tällä laadullisella lähestymistavalla pyrittiin tunnistamaan uusia teemoja, joka ei olisi määrämuotoisemmalla lähestymistavalla ollut mahdollista. Verkkokysely valittiin aineistonkeruun menetelmäksi, koska sillä pystyttiin tavoittamaan useampia vanhempia joustavammin ja lyhyemmässä ajassa, kun mitä esimerkiksi haastattelut olisivat mahdollistaneet, ja koska kasvokkaiset tapaamiset eivät olleet pandemiarajoitusten vuoksi suositeltavia. Anonyymi aineistonkeruutapa sopi myös aiheen luottamuksellisuuteen: omia kasvatuskäytäntöjä ja perhe-elämää ei välttämättä olisi haluttu samalla tavalla avata kasvokkain.

4.2 Aineiston hankinta

Tutkimuksen perusjoukkoina olivat kahden helsinkiläisen peruskoulun ensimmäisen luokan oppilaat ($n \sim 90$) ja heidän vanhempansa. Molemmat koulut sijoittuvat kantakaupungin alueelle, ja vuoden 2018 verotustiedoista laskettujen mediaanitulojen perusteella alueiden asukkaat kuuluvat pääosin alempaan ja keskimmäiseen keskiluokkaan (Sutinen & Ala-Risku, 2020). Oppilaiden vanhemmat tavoitettiin pääasiassa sosiaalisen median ryhmien kautta. Ryhmiin lähetettiin tieto meneillään olevasta tutkimuksesta, ja pyydettiin vanhempia täyttämään kysely. Kysely ja sosiaalisen median viestit oli toteutettu vain suomeksi, mikä saattoi vaikuttaa joltain muuta kieltä äidinkielenään puhuvien vanhempien tavoittamiseen.

Kyselylomake toteutettiin Google Forms -palvelulla ja siinä oli yhteensä 22 kysymystä. Lomakkeen runko on tämän tutkielman liitteenä (LIITE 2).

Kysymyksistä seitsemän oli luonteeltaan taustoittavia tai rajaavia, joilla pyrittiin karsimaan pois perusjoukkoon mahdollisesti kuulumattomat vastaajat, sekä kartoittamaan vanhempien taustatietoja. Neljä kysymyksistä oli toteutettu monivalinta- tai asteikkotyyppeinä, ja niillä kerättiin yleistietoa muun muassa lapsen käyttämistä laitteista ja käyttötilanteista sekä käytön muutoksista (KUVIO 4).

Section 5 of 10

Muutokset lapsen tietotekniikan käytössä pandemian aikana

Onko lapsesi tietotekniikan käytössä tapahtunut pandemian aikana muutoksia verrattuna sitä edeltävään aikaan?

Valitse sopiva vaihtoehto:

Lapsen tietotekniikan käytön määrä on *

Vähentynyt 1 2 3 4 5 Lisääntynyt

KUVIO 4. Esimerkki asteikkoa hyödyttävästä kysymyksestä

Loput 11 kysymystä olivat luonteeltaan avoimia (KUVIO 5) tai lauseentäydennysmetodia (KUVIO 6) hyödyntäviä. Näillä kysymyksillä pyrittiin kartoittamaan syvällisemmin vanhempien ajatuksia hänen lapsensa teknologian käytöstä pandemiarajoitusten aikana.

Onko lapsesi tietotekniikan käytössä (esim. käyttötilanteissa tai -tavoissa) tapahtunut pandemian aikana muita muutoksia verrattuna sitä edeltävään aikaan? Kuvaile, millaisia.

Long answer text

KUVIO 5. Esimerkki avoimesta kysymyksestä

Section 6 of 10

Lapsen tietotekniikan käyttö pandemian aikana

Ajatellen lapsesi tietotekniikan käyttöä pandemian aikana, kuinka täydentäisit seuraavat lauseet?

Voit vastata niin pitkästi tai lyhyesti kuin haluat - vääriä vastauksia ei ole.

Lapseni on oppinut ... *

Long answer text

KUVIO 6. Esimerkki lauseentäydennysmetodiin perustuvasta kysymyksestä

Lomake avattiin 18.5.2020 ja suljettiin 6.6.2020, ja tänä aikana kyselyyn saatiin 24 vastausta. Osa vastauksista oli tallentunut palveluun useampaan kertaan. Kun päällekkäiset vastaukset poistettiin, jäi jäljelle yhteensä 20 vastausta, jotka muodostivat tutkimuksen aineiston.

4.3 Aineiston analyysi

Kerätty lomakedata ladattiin palvelusta Excel-muotoon, jossa sitä käytiin läpi ja tehtiin merkintöjä sekä huomioita tutkimuskysymysten kannalta olennaisista seikoista. Tuomi ja Sarajärvi (2018, s. 105) kutsuvat tätä vaihetta kirjassaan Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi nimellä *koodaaminen*.

Aineiston koodaamisen jälkeen siirryttiin varsinaiseen analyysivaiheeseen. Tutkimukselle oli määritelty kolme aineistoon liittyvää tutkimuskysymystä, joista kaksi ensimmäistä koskivat lasten tietotekniikan käytössä pandemian aikana tapahtuneita muutoksia, ja kolmas käyttöön liittyviä vanhempien motivaatiotekijöitä. Käytön muutosten selvittämiseksi tutkimukseen oli sisällytetty kaksi kysymystä: Ensimmäinen niistä oli kysymys, jossa vanhempia pyydettiin asteikkoa 1–5 käyttäen arvioimaan, oliko hänen lapsensa tietotekniikan käyttö pandemian aikana vähentynyt vai lisääntynyt (KUVIO 4). Toinen taas oli avoin kysymys, jossa vanhemmat saivat kertoa vapaasti havaitsemistaan muutoksista (KUVIO 5). Käytön muutoksia kartoittavan avoimen kysymyksen vastausten analyysissä edettiin aineistopohjaisesti: Tuossa analyysin muodossa analyysiyksiköt eivät ole ennalta sovittuja, vaan ne pyritään löytämään aineistosta tutkimuksen tavoitteen mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 108). Aineiston koodaamisen jälkeen siitä lähdettiin siis etsimään lasten tietotekniikan käyttöön liittyviä toistuvia

teemoja, kuten esimerkiksi ”yhteydenpito kavereihin” tai ”käyttötaitojen kehittyminen”.

Kyselyyn sisältyi myös muita avoimia sekä lauseentäydennystekniikalla toteutettuja kysymyksiä, joilla pyrittiin selvittämään vanhempien ajatuksia lastensa tietotekniikan käytöstä pandemian aikana syvällisemmällä tasolla (ks. esim. KUVIO 6). Kaikkien näiden vastausten muodostamasta aineistosta etsittiin vastausta kolmanteen tutkimuskysymykseen ”Mitkä motivaatiotekijät vaikuttivat vanhempien halukkuuteen antaa lastensa käyttää tietotekniikkaa eri käyttötilanteissa?”. Näiden vastausten analyysissä hyödynnettiin teorialähtöistä lähestymistapaa: Siinä aineiston analyysiä ohjaa jokin aikaisempi teoria, kehys tai malli, jonka mukaan tutkittava ilmiö ja sen käsitteet määritellään (Tuomi ja Sarajärvi, 2018, s. 110). Kyseessä olevassa tutkimuksessa teoreettisena viitekehystenä toimi Venkatesh et al. (2012) luoma UTAUT2-malli, joka kuvaa kuluttajakontekstissa tapahtuvaa teknologian omaksumista. Vanhempien tuottamista kuvauksista pyrittiin siis tunnistamaan mallin mukaisia teknologian omaksumisen motivaatiotekijöitä.

Sovellettaessa UTAUT2-mallia edellä mainitun tutkimuskysymyksen selvittämiseksi oli huomioitava muutama merkittävä seikka: Ensinnäkin tutkimuksen tavoitteena ei ollut tietojärjestelmätieteelle tyypilliseen, positivismiin perustuvaan tapaan testata teoriaa, vaan ainoastaan tarkastella laadullisen aineistanalyysin kautta, kuinka malli soveltuu vanhempien ohjauksessa tapahtuvan lasten tietotekniikan käytön viitekehyyksi.

Toiseksi UTAUT2-malli ja sen pohjalta tehty tutkimus perustuu yleensä aina siihen olettamukseen, että yksilö, jonka motivaatiotekijöitä tutkitaan, sekä teknologian käyttäjä ovat sama henkilö. Tässä tutkimuksessa taas käyttäjä oli lapsi, mutta tarkasteltavana sen sijaan olivat *vanhemman* näkemykset siitä, kuinka hän koki eri motivaatiotekijöiden toteutuvan lapsensa tietotekniikan käytössä. Koska vanhemman ja lapsen intressit tietotekniikan käytön suhteen saattavat olla täysin toisistaan eriävät, voi tuloksena olla tilanne, jossa vanhempi näkee motivaatiotekijän ja sen toteutumisen toisin kuin käyttäjä, eli lapsi itse. Tämä potentiaalinen ristiriita pyrittiin huomioimaan analyysissä.

Kolmanneksi suurimmassa osassa UTAUT2-mallia soveltavista tutkimuksista keskitytään yhteen teknologiaan, jonka käytön motivaatiotekijöitä valitussa käyttäjäryhmässä yritetään aineiston perusteella selvittää. Tässä tutkimuksessa kohteena ei kuitenkaan ollut mikään tietty teknologia, laite tai ohjelmisto – tutkimuksessa ei edes pyritty kartoittamaan näitä kovin tarkalla tasolla – vaan tavoitteena oli sen sijaan tutkia yleisemmällä tasolla mallin soveltamista vanhemman ohjaamaan lapsen tietotekniikan käyttöön.

Tutkimuksen lähtöolettamuksena oli, että lapset käyttävät tietotekniikkaa kotonaan useissa erilaisissa käyttötilanteissa, ja niihin liittyvät vanhempien käyttäytymistä ohjaavat motivaatiotekijät voivat vaihdella. Kyselylomakkeessa tarjottiin vanhemmille valmiiksi kolmea pää-käyttötilannekategoriaa: Nämä olivat ”Etäopetukseen osallistuminen ja koulutehtävät”, ”Sosiaalisten suhteiden hoitaminen ja yhteydenpito” sekä ”Viihde (esim. pelaaminen, suoratoistopalvelut)”. Näiden lisäksi vanhemmat saivat halutessaan luoda lomakkeeseen itse

uusia käyttötilannekategorioita. Vanhemmat olivat lisänneet lomakkeeseen kolme uutta kategoriaa: ”Harrastuksiin osallistuminen”, ”Äänikirjat” ja ”Sanoma Pro materiaalit ja BookBeat äänikirjat”. Näistä harrastukset sekä äänikirjat päädyttiin harkinnan jälkeen yhdistämään kategoriaan ”Viihde”, jolloin kategoria kuvaisi laajemmin vapaa-ajalla tapahtuvaa käyttöä, jolla ei ollut opetuksellista tai viestinnällistä tavoitetta. Kategorian nimeksi muutettiin samalla ”Viihde ja harrastukset”. Sanoma Pro -materiaalit olivat kustantajan tarjoamia sähköisiä opimateriaaleja, joten niiden katsottiin kuuluvan etäopetuskategoriiaan.

Käyttötilanteiden ja niissä vaikuttavien motivaatiotekijöiden tarkempaa erittelyä varten luotiin taulukko (TAULUKKO 3), jossa käyttötilannekategoriat on esitetty sarakkeina, ja UTAUT2-teorian mukaiset motivaatiotekijät riveinä. Taulukon jokaiseen soluun pyrittiin kiteyttämään se motivaatiotekijän ydin, joka on vanhemmalle keskeinen kyseisessä käyttötilanteessa. Näin saatiin muodostettua sarja kysymyksiä, joihin aineistosta alettiin etsiä vastauksia.

TAULUKKO 3: Motivaatiotekijät eri käyttötilanteissa

Käyttötilanne Motivaatiotekijä	Etäopetus ja koulutehtävät	Sosiaalisten suhteiden hoito ja yhteydenpito	Viihde ja harrastukset
Suorituskyky-odotukset	Tukeeko teknologian käyttö lapsen oppimista?	Auttaako teknologia lasta tärkeiden ihmisten suhteiden ylläpidossa?	Auttaako teknologia lasta viihtymään ja harrastamaan?
Vaivannäkö-odotukset	Onko etäopetusvälineiden ja -materiaalien käyttöönotto ja käyttö lapselle helppoa?	Onko viestintäteknologian ja -sovellusten käyttöönotto ja käyttö lapselle helppoa?	Onko viihdelaitteiden ja -sovellusten käyttöönotto ja käyttö lapselle helppoa?
Sosiaalinen vaikutus	Miten lapsen lähipiiri suhtautuu teknologian käyttöön opetuksessa?	Miten lapsen lähipiiri suhtautuu viestintäteknologian ja -sovellusten käyttöön?	Miten lapsen lähipiiri suhtautuu viihdelaitteiden ja -sovellusten käyttöön?
Käyttöolosuhteet	Onko lapsella hyvät resurssit etäopetusvälineiden käyttöön?	Onko lapsella hyvät resurssit viestintäteknologian käyttöön?	Onko lapsella hyvät resurssit viihdeteknologian käyttöön?
Mielihyvä ja onnellisuus	Nauttiiko lapsi etäopetuksesta ja saa onnistumisen kokemuksia?	Saako lapsi mielihyvää teknologiavälitteisestä vuorovaikutuksesta tärkeiden ihmisten kanssa?	Saako lapsi mielihyvää viihde- tai harrastussisällöistä?

Hinta-hyöty-suhde	Ovatko kotiin hankittavat etäopetusvälineet hintansa arvoisia?	Ovatko yhteydenpitoon tarvittavat laitteet ja ohjelmistot hintansa arvoisia?	Ovatko viihdelaitteet ja -ohjelmistot hintansa arvoisia?
Tapa	Onko opetusteknologian käytöstä ja etäopetuksesta tullut lapselle rutiininomaista?	Onko viestintäteknologian käytöstä tullut lapselle rutiininomaista?	Onko viihdelaitteiden ja -ohjelmistojen käytöstä ja digitaalisesta harrastamisesta tullut lapselle rutiininomaista?

Alkuperäiseen UTAUT2-malliin voi nähdä kuuluvan sisäänrakennettuna oletus, että prosessin lopputulemana on aina teknologian käyttö, ja mallissa keskitytäänkin ensisijaisesti käyttöä edistävien tekijöiden tunnistamiseen. Aineistosta oli kuitenkin havaittavissa, että joissain käyttötilanteissa vanhemmilla ilmeni myös tarvetta rajoittaa lapsen teknologian käyttöä heidän siihen liittämiensä riskien vuoksi. Tilanteet liittyivät muun muassa suorituskykyodotuksiin, joissa motivaatiotekijän mukainen, teknologian käytön tuoma hyöty saattoikin joissain tapauksissa kääntyä lapsen hyvinvointia heikentäväksi tekijäksi. Yksi tällainen selkeästi esiin nouseva tekijä oli vanhempien mielestä liiallisuuteen menevä viihdekäyttö. Aineiston perusteella tunnistetut riskit koottiin taulukkoon (TAULUKKO 4), ja niitä täydennettiin luvussa 3.2 esitellyn aikaisemman tutkimuksen pohjalta.

Vaikka analyysi aloitettiin aikaisemman teorian muodostaman mallin pohjalta, sitä päädyttiin täydentämään aineistosta nousevien havaintojen perusteella, jolloin tutkimuksessa ei pelkästään hyödynnetty alkuperäistä teoriaa, vaan myös syvennettiin sitä. Voidaan siis sanoa, että analyysissä oli näin siirrytty alkuperäisestä teorialähtöisestä analyysistä teoriaohjaavan analyysin (ks. Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 133) suuntaan.

TAULUKKO 4: Käyttötilanteisiin liitetyt riskit

Käyttötilanne	Etäopetus ja koulutehtävät	Sosiaalisten suhteiden hoito ja yhteydenpito	Viihde ja harrastukset
Riski	Etäopetusteknologian käyttö haittaa lapsen oppimista	Lapsen tärkeät ihmissuhteet kärsivät siitä, että niitä hoidetaan viestintäteknologian välityksellä	Lapsen harrastaminen ei suju teknologian välityksellä Lapsi kohtaa hänelle sopimattomia sisältöjä

		Lapsi joutuu netti- kiusaamisen tai häi- rinnän uhriksi	Lapsen viihdesisäl- töjen kulutus saa ongelmakäytön tai jopa riippuvuuden piirteitä
	Kaikille yhteiset: Runsaasta teknologian käytöstä aiheutuvat ne- gatiiviset fyysiset vaikutukset, tietoturva- ja tietosuojariskit, talou- dellisen menetyksen riskit		

Jokaisen 20 kyselyyn osallistuneen vanhemman avoimet vastaukset käytiin läpi. Analyysin lähtökohtana oli, että aineistosta oli löydettävissä matriisiin kysymykseen liittyviä viittauksia, jotka voitiin tulkita positiivisiksi tai negatiivisiksi vastauksiksi ("kyllä" tai "ei"). Positiivisissa viittauksissa tunnistettiin käyttötilanteeseen liittyvä motivaatiotekijä, joka antoi vanhemmalle kimmokkeen edistää lapsensa tietotekniikan käyttöä – motivaatiotekijään liittyvät odotukset olivat siis toteutuneet. Negatiivisissa käyttötilanteeseen liittyvä odotus ei toteutunut, tai vanhempi yhdisti käyttöön riskejä tai haittoja. Samalta vanhemmalta saattoi löytyä jokaista matriisiin ruutua kohden sekä positiivisia että negatiivisia mainintoja, eli odotusten koettiin toteutuneen vain osittain.

Esimerkiksi kysymykseen "Tukeeko viestintäteknologia lasta tärkeiden ihmissuhteiden ylläpidossa?" löydettiin aineistosta mm. seuraavia positiivisiksi tulkittuja viittauksia:

Ennen lapsi ei oikeastaan koskaan viestitellyt eikä ainakaan soitellut kavereiden kanssa. Nyt viesteistä sekä ääni- ja videopuheluista tuli arkea.

(...) (ryhmä)viestittely ja kuvapuhelut kavereiden kanssa lisääntyi huomattavasti.

Negatiivisiksi puolestaan tulkittiin muun muassa seuraavat viittaukset:

Ekaluokkalaiseni ei kovinkaan paljon halunnut olla puhelimitse yhteydessä ystäviinsä, vähemmän kuin normaalin koulun aikana. Tähän piti lasta jopa vähän patistaa.

(Olin huolissani, että lapseni...) eristäytyy sosiaalisesti.

UTAUT2-teoriaan kuuluu vahvasti myös näkemys, että käyttäjän ikä, sukupuoli ja kokeneisuus vaikuttavat siihen, kuinka voimakkaina motivaatiotekijät toteutuvat. Tätä mediaattorivaikutusta ei kuitenkaan tässä tutkimuksessa tarkasteltu lähemmin, vaikka se aineiston perusteella olisikin periaatteessa ollut mahdollista. Koska kyseessä oli laadullinen ja otannaltaan pieni tutkimus, ei tuon enemminkin tilastotieteeseen ja kvantitatiiviseen tutkimukseen kuuluvan mallin katsottu tuovan analyysiin lisäarvoa.

4.4 Tutkimuksen validiteetti, reliabiliteetti ja etiikka

Tutkimuksen validiteetti kuvaa sitä, missä määrin on onnistuttu mittaamaan juuri sitä, mitä haluttiinkin mitata. Reliabiliteetti taas määrittellään mittauksen kyvyksi tuottaa ei-sattumanvaraisia tuloksia, eli tulosten pysyvyyttä ja toistettavuutta. Käsitteet pohjaavat luonnontieteelliseen ja määrälliseen tutkimukseen, minkä vuoksi niiden käyttöä ihmistieteellisessä ja laadullisessa tutkimuksessa on kritisoitu. (Tuomi, 2008, s. 149–151.) Myös laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan kuitenkin arvioida käsitteitä soveltaen.

Koska tutkimus oli laadullinen, ei sen yleistettävyys, eli sen ulkoinen validiteetti ollut relevantti lähtökohta. Tutkimuksen kuvaavuutta pyrittiin kuitenkin parantamaan määrittelemällä perusjoukko melko suppeaksi (joukko helsinkiläisiä, sosioekonomisesti suhteellisen homogeenisiä vanhempia kaikkien suomalaisten vanhempien sijaan). Oleellisempaa oli kuitenkin sisäinen validiteetti: Tutkimuksessa pyrittiin varmistumaan siitä, että sen käsitteet olivat mahdollisimman hyvin määriteltyjä ja teoreettinen viitekehys valittu oikein. Tätä pohjustettiin tutustumalla mahdollisimman laajasti lapsia tietotekniikan käyttäjinä koskevan tieteellisen tutkimuksen perinteeseen, erityisesti tietojärjestelmätieteen näkökulmasta. Myös kyselylomakkeen kysymykset pyrittiin laatimaan niin, että ne tukivat tutkimuskysymyksen ratkaisemista.

Tutkimuksen reliabiliteetista puolestaan huolehdittiin kuvaamalla tutkimuksen kulku ja käytetty metodi mahdollisimman tarkkaan. Yhden keskeisen tekijän reliabiliteetin kannalta muodosti myös aineiston luottamuksellisuus. Lasten tietotekniikan käyttöön kotona liittyy monenlaisia jännitteitä, joiden esille tuominen voi olla vanhemmille herkkä asia. Muun muassa tämän vuoksi tutkimuksessa päädyttiin valitsemaan metodiksi anonyymi aineistonkeruutapa koska sen arveltiin tuottavan rehellisempiä vastauksia. Osa joukon vanhemmista oli myös allekirjoittaneelle henkilökohtaisesti tuttuja, mikä olisi voinut vaikuttaa kasvokkaiseen haastattelutilanteeseen.

Kun tutkimuksen kohteena on lapsi, on tutkimusasetelmaan ja tutkimuksen toteutuksen etiikkaan kohdistettava erityistä huomiota. 90-luvulta lähtien lapsiin kohdistuvassa tutkimuksessa on korostunut lapsilähtöinen lähestymistapa, jossa korostetaan lasten oikeuksia tulla kuulluksi heitä koskevissa asioissa. Tämän näkökulman mukaan lupa tutkimukseen tulisi siis saada aina lapselta itseltään. (Rutanen & Vehkalahti, 2019, s. 9.)

Kysymys lasten tutkimussuostumuksesta kietoutuu kahteen eettiseen periaatteeseen: lapsen oikeuteen tulla suojelluksi ja oikeuteen tulla kuulluksi. Oikeus tulla suojelluksi liittyy tutkimusetiikan keskeisiin periaatteisiin haitan välttämisestä sekä yksityisyyden kunnioittamisesta, ja oikeus tulla kuulluksi liittyy autonomian periaatteeseen. Olli (2019, s. 117) suosittaakin, että lapselta olisi hyvä saada luotettavalla ja hänelle mielekkäällä tavalla suostumus, jolloin molemmat oikeudet voivat toteutua, ja hän voi näin ilmaista tahtonsa silloinkin, vaikka vanhemmat ovat suostumuksensa antaneet.

Vaikka lapselle kuuluu oikeus yksityisyydensuojaan, myös lapsen huoltajalla on oikeus mielipiteisiin ja niiden ilmaisuun sekä tiedon välittämiseen. Kun lapsen huoltaja on monessa asiassa velvollinen päättämään asioista lapsensa puolesta, missä määrin hänellä on päätösvalta lasta koskevan tiedon julkaisemisesta? Äärimmillään lasten oikeuksien ja tutkimuseettisten kysymysten pohdinta voi myös johtaa siihen, ettei tutkija uskalla lähestyä eettisesti ristiriitaisia aiheita, jolloin alaikäisiä koskeva tieto jää kokonaan pois tutkimuksen piiristä. Siksi tutkimusriskit ja -haitat tulisikin aina arvioida suhteessa tutkimuksen tuotamiin hyötyihin. (Mustola & Kiili 2019, s. 126–129.)

Tässä työssä suoutumusta tutkimukseen ei pyydetty suoraan lapsilta, mutta toisaalta he eivät olleet myöskään itse kyselyn vastaajina, vaan tutkimuksen kohteena olivat ensisijaisesti vanhemmat ja heidän odotuksensa. Tutkimusasetelmaan sisältyvä eettinen riski siitä, että vanhemmat tulevat jakaneeksi lapsistaan sensitiivistä tietoa huomioitiin toteuttamalla kysely anonyymisti, ja esittämällä työhön valitut sitaatit niin, ettei niistä voi tunnistaa yksittäistä henkilöä tai perhettä. Kun työssä jatkossa esitetään vanhempien vastauksiin perustuvia sitaatteja, on vastaajaan viitattu juoksevalla järjestysnumerolla (esim. "V2"). Tällä on pyritty tuomaan aineistoon lisää läpinäkyvyyttä anonyymiteetin katoamatta.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Toteutetun tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella peruskoulun ensimmäisellä luokalla olevien lasten tietotekniikan käyttöä kotona ja vanhempien roolia siinä koronapandemian aikaan keväällä 2020. Tutkimuksessa pyrittiin erittelemään erilaisia käyttötilanteita ja tunnistamaan niistä motivaatiotekijöitä, jotka vaikuttivat vanhempien halukkuuteen antaa lastensa käyttää teknologiaa. Tutkimuksen muina tavoitteina oli myös kartoittaa pandemian käytössä aiheuttamia muutoksia, sekä yleisellä tasolla tutkia Venkatesh et al. (2012) kehittämän UTAUT2-mallin soveltuvuutta vanhempien ohjauksessa tapahtuvan tietotekniikan käytön kuvaamiseen. Tutkimuksen voidaan tieteenfilosofisesta näkökulmasta tarkasteltuna katsoa kuuluvan fenomenologiseen suuntaukseen, sillä sen aineistona olivat vanhempien omat subjektiiviset havainnot ja kokemukset (ks. Jyväskylän yliopisto, 2015).

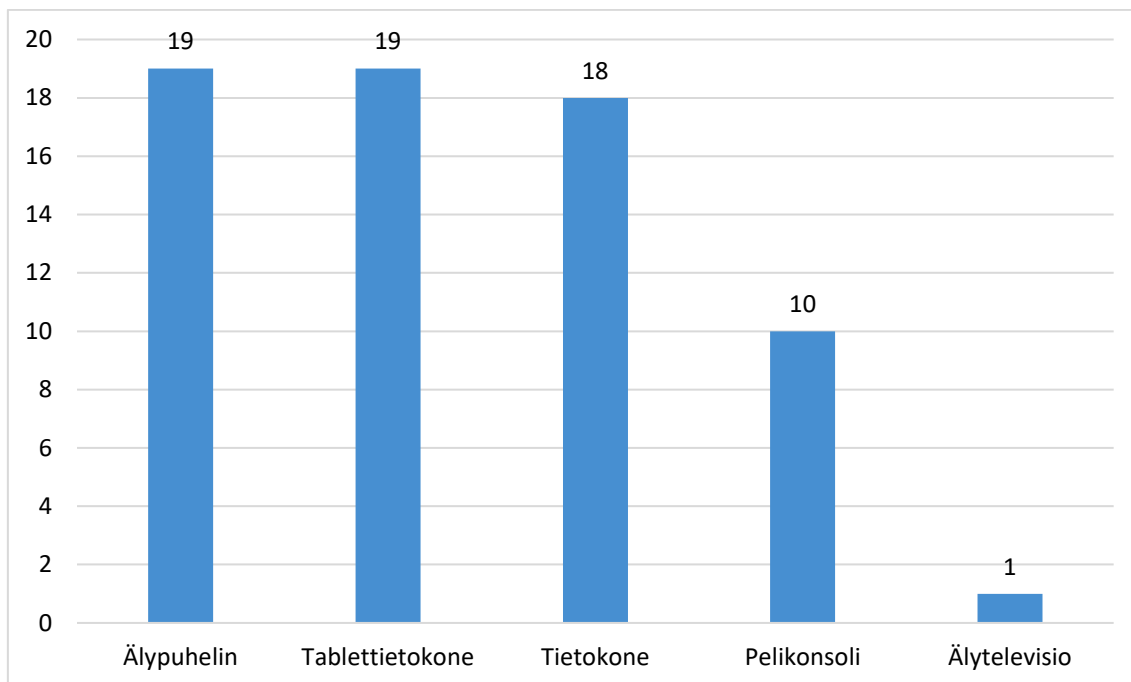
Tutkimus toteutettiin laadullisena, avoimiin ja lauseentäydennyskysymyksiin perustuvana verkkokyselynä, joka lähetettiin kahden helsinkiläisen peruskoulun ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmille. Kyselyyn saatiin yhteensä 20 käyttökelpoista vastausta. Vastaajista kolme oli miehiä ja 17 naisia. Vastaajien syntymävuodet vaihtelivat välillä 1973–1985.

5.1 Tietotekniikan käyttö pandemian aikana ja sen muutokset

Yhtenä tutkimuksen tavoitteista oli selvittää lasten pandemian aikana tapahtunutta tietotekniikan käyttöä kotona, sekä siinä tapahtuneita muutoksia pandemiaa edeltävään aikaan verrattuna. Näiden selvittämiseksi kyselyssä kartoitettiin muun muassa käytettyjä laitteita, käyttötarkoituksia, käytön määrän muutosta sekä muita mahdollisia muutoksia.

5.1.1 Laitteet ja käyttötilanteet

Kaikkien vastanneiden vanhempien lapset olivat olleet koronapandemian aikaan etäopetuksessa, ja heillä jokaisella oli ollut käytössään kotona useampia tietoteknisiä laitteita. Käytetyt laitteet jakautuivat alla olevassa kaaviossa (KUVIO 7) kuvatulla tavalla. Käytetyimmät laitteet olivat älypuhelin ja tablettietokone, jollaiset oli käytössä 19 lapsella. Tietokone oli käytössä 18 lapsella, ja pelikonsoli 10 lapsella. Yksi lapsi käytti myös älytelevisiota.

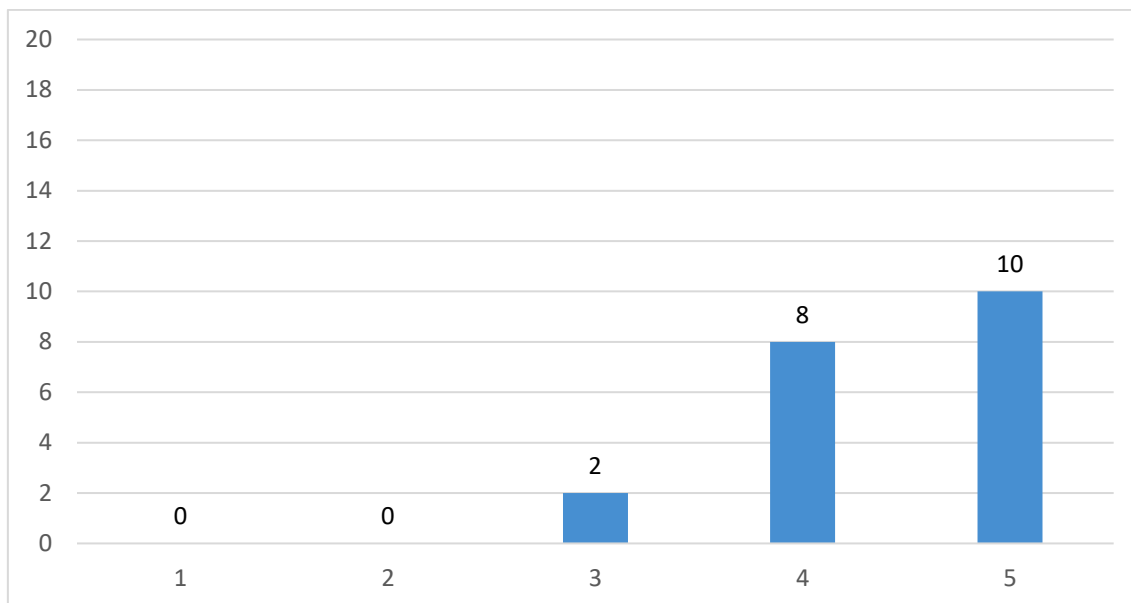

KUVIO 7: Lasten käyttämät tietotekniset laitteet

Vanhemmilta kysyttiin käyttötilanteita, joissa heidän lapsensa olivat pandemian aikaan käyttäneet kotona tietoteknisiä laitteita. Käyttökategorioiksi muodostuivat vastausten perusteella "Etäopetukseen osallistuminen ja koulutehtävät", "Viihde (esim. pelaaminen, suoratoistopalvelut)" sekä "Sosiaalisten suhteiden hoitaminen ja yhteydenpito". Kaikki kyselyyn vastanneiden vanhempien lapset olivat käyttäneet pandemian aikana tietoteknisiä laitteita kaikissa kolmessa käyttötarkoituksessa.

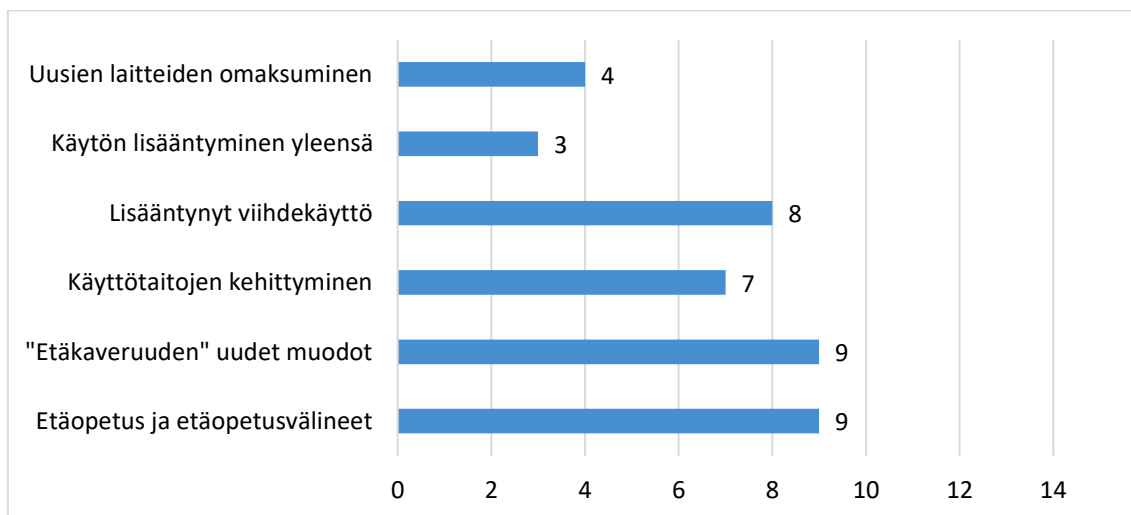
5.1.2 Käytön muutokset

Vanhemmilta kysyttiin, kuinka he arvioivat lapsensa tietotekniikan käytön määrän muuttuneen pandemian aikana sitä edeltävään verrattuna. Suurin osa, eli yhteensä 18 vanhemmista arvioi käytön määrän lisääntyneen voimakkaasti (KUVIO 8).

KUVIO 8: Muutos lasten tietotekniikan käytön määrässä (1 = vähentynyt, 5 = lisääntynyt)

Käytön määrän kehityksen lisäksi vanhemmat saivat myös kertoa vapaasti muista käytössä tapahtuneista muutoksista. Tämän kysymyksen vastauksia käytiin läpi aineistolähtöisen sisältöanalyysin keinoin pyrkien löytämään sieltä tois-tuvia teemoja. Havaitut teemat on kuvattu alla olevassa kaaviossa (KUVIO 8).

KUVIO 9: Käytössä tapahtuneet muutokset teemoittain

Etäopetus nousi vastauksissa esiin yhdeksällä kahdestakymmenestä vanhem-masta. Aiheeseen viitattiin muun muassa alla olevissa sitaateissa esitetyillä ta-voilla:

Etäkoulu toi uuden käyttötarpeen. (V15)

Tietotekniikan käyttö on lisääntynyt pandemian aikana koulutehtävien osalta. (V16)

Etäopetuksen lisäksi vanhempien vastauksissa korostuivat maininnat ”etäkaveruuteen” liittyvistä uusista yhteydenpitomuodoista, kuten videopuheluista ja pikaviesteistä. Tällaisia mainintoja löytyi myös yhdeksän vanhemman vastauksista:

...(ryhmä)viestittely ja kuvapuhelut kavereiden kanssa lisääntyi huomattavasti. (V11)

Vanhempien avulla järjestettiin myös muutaman kerran videopuhelun välityksellä leikkitreffit. (V15)

Kahdeksan vanhemmista mainitsi erityisesti viihdekäytön lisääntyneen:

Myös pelailua ja esim. äänikirjojen kuuntelu lisääntyi. (V11)

Lisäksi lapset saivat katsoa yhden tunnin päivässä haluamaansa ohjelmaa etäkouluai-
kana, mitä ei yleensä normaalina arkena saa. (V16)

Seitsemän vanhemmista toi esille, että lapsen tietotekniikan käyttötaidot olivat pandemian aikana parantuneet – joko yleisesti ottaen, tai joidenkin tiettyjen sovellusten osalta:

Lapseni on oppinut laitteiden käyttöä. (V3)

Lapsi on myös oppinut käyttämään esim. Google meetiä. (V7)

Myös kokonaan uusia laitteita, kuten tietokone tai älypuhelin, oli otettu pandemian aikana käyttöön vanhojen lisäksi. Tämän näkökulman mainitsi vanhemmista neljä:

Aiemmin kotona oli käytössä vain iPad ja älypuhelin satunnaisesti. Pandemian aikana tietokone on ollut käytössä koulutehtävien suorittamiseen sekä elokuvien katsomiseen. (V8)

Lapsi sai älypuhelimien pandemian aikana. (V11)

Kolme vanhemmista nosti avoimissa vastauksissa esille myös sen, että käytön määrä oli ylipäätään lisääntynyt:

Lapsi on käyttänyt enemmän laitteita eli käyttömäärät ovat lisääntyneet. (V7)

5.2 Motivaatiotekijät eri käyttötilanteissa

Kuten luvussa neljä kuvattiin, kyselyn avointen vastausten muodostamasta aineistosta pyrittiin tunnistamaan eri käyttötilanteisiin liittyviä motivaatiotekijöitä, jotka vaikuttivat vanhempien halukkuuteen antaa tietoteknisiä laitteita lastensa käyttöön. Aineiston lähemmän tarkastelun perusteella todettiin, että nämä motivaatiotekijät olivat saaneet joko positiivisia mainintoja (odotukset toteutuivat) tai negatiivisia mainintoja (odotukset eivät toteutuneet, ja käyttöön liitettiin mahdollisesti erilaisia riskejä). Seuraavissa luvuissa on eritelty noita motivaatiotekijöitä tarkemmin eri käyttötilanteiden mukaan.

5.2.1 Suorituskykyodotukset

UTAUT2-mallin mukaisesti yhden teknologian käyttöön liittyvän motivaatiotekijän muodostavat ne odotukset, joita käyttäjä kohdistaa siihen, kuinka hyvin teknologia täyttää sille asetetun tehtävän. Tässä analyysissä noita suorituskykyodotuksia kuvattiin eri käyttötilanteissa seuraavilla kysymyksillä:

- Tukeeko teknologian käyttö lapsen oppimista?
- Auttaako teknologia lasta tärkeiden ihmissuhteiden ylläpidossa?
- Auttaako teknologia lasta viihtymään ja harrastamaan?

Kaikki kyselyyn vastanneiden vanhempien lapset olivat olleet pandemian aikaan etäopetuksessa. Opetus muodosti erityislaatuisen käyttötilanteen UTAUT2-teoriaa ajatellen, sillä vaikka koulutehtävät periaatteessa saattoikin suorittaa myös vaihtoehtoisilla tavoilla ja soveltaen, tarvittiin viimeistään tehtävien palauttamiseen yleensä jotain tietoteknistä laitetta. Käytännössä paine teknisten ratkaisujen käyttöön oli siis kova, joten käyttötilanne ei tarkalleen ottaen vastannut UTAUT2-mallin mukaista vapaaehtoista toimintaa.

Seitsemäntoista vanhemman vastauksista löytyi mainintoja, jotka tulkittiin positiivisiksi – etäopetus koettiin siis kaiken kaikkiaan olosuhteet huomioiden onnistuneeksi, ja vanhemmat tunsivat etäopetusvälineiden tukeneen lastensa oppimista. Toisaalta kahdeksalta löytyi myös negatiiviseksi tulkittavia mainintoja:

(Tietotekniikasta on ollut lapselleni eniten hyötyä...) ...etäopinnoissa, kuten livetunneissa ja tehtävien tekemisessä. (V5)

(Olin huolissani, että lapseni...) ...ei keskity video-opetukseen, jos en ole vahtimassa. (V13)

Pandemian aiheuttamien liikkumisrajoitusten vuoksi viestintäteknologian rooli yhteydenpidossa läheisiin korostui normaaliaikaan verrattuna entisestään. Myös sosiaalisten suhteiden ylläpitoon liitettiin siis teknologialle runsaasti suorituskykyodotuksia. Kuusitoista vanhemmista teki aiheesta positiivisia huomioita ja koki näin suorituskykyodotustensa täyttyneen. Negatiivisia huomioita löytyi

neljältä vanhemmalta. Käyttöön liittyväksi riskiksi koettiin se, että digitaalinen yhteydenpito ei korvaisi kasvokkaisia tapaamisia ja näin vaikuttaisi lapsen sosiaalisiin suhteisiin heikentävästi:

Lapsi pitää yhteyttä ystäviinsä ja muihin tärkeisiin ihmisiin nykyään videopuheluiden välityksellä. (...) (V12)

(Olin huolissani, että lapseni...) ...jää ulkopuolelle kaverisuhteissa, koska ei juuri innostunut yhteydenpidosta digitaalisesti. (V10)

Teknologia näytteli merkittävää roolia myös lasten vapaa-ajanvietossa. Kaikki vanhemmat mainitsivat, että heidän lapsensa joko pelaa tai käyttää teknologiaa viihtymistarkoituksessa muulla tavoin. Tämän perusteella voidaan siis arvioida, että käyttötilanteessa toteutuivat vanhempien tietotekniikalle asettamat suorituskykyodotukset:

(Tietotekniikasta on ollut lapselleni eniten hyötyä...) ...itsensä toteuttamiseen. Lapseni kirjoittaa tarinoita, tekee musiikkia, editoi ottamiaan kuvia/videoita. (V5)

(Lapseni on pelannut digitaalisia pelejä...) älypuhelimella ja iPadilla aiemmin, pandemian aikana hän on oppinut käyttämään myös PlayStationia. (V8)

Tässä tullaan kuitenkin jo aikaisemmin mainittuun, vanhempien ja lasten erilaisen näkökulmien väliseen ristiriitaan: Vaikka lapsella itsellään tietotekniikan käyttäjänä hyvin todennäköisesti olisikin positiivinen kokemus viihdekäytöstä, ilmeni vanhemmilla siihen liittyen muihin käyttökonteksteihin verrattuna enemmän negatiivisia asenteita. Näitä havaintoja on eritelty tarkemmin luvussa 5.2.3, jossa käsitellään lapsen lähipiirin sosiaalisia vaikutuksia motivaatiotekijänä.

5.2.2 Vaivannäköodotukset

Toinen UTAUT2-mallin mukainen motivaatiotekijä ovat vaivannäköodotukset, jolla kuvataan sitä työn määrää, jonka käyttäjän täytyy nähdä käyttääkseen teknologiaa. Ne kiteytettiin analyysissä seuraavien kysymysten muotoon:

- Onko etäopetusvälineiden ja -materiaalien käyttöönotto ja käyttö lapselle helppoa?
- Onko viestintäteknologian ja -sovellusten käyttöönotto ja käyttö lapselle helppoa?
- Onko viihdelaitteiden ja -sovellusten käyttöönotto ja käyttö lapselle helppoa?

Opetusteknologian käytön helppoutteen liittyen löydettiin positiivisia viittauksia yhdeksältätoista vanhemmalta, ja negatiivisia kuudelta:

(Etäopetusvälineiden käyttö oli lapselleni...) ...helppoa. (V8)

(Etäopetusvälineiden käyttö oli lapselleni...) ...aluksi jännää ja hauskaa. Helppoa, mutta lopulta turhauttavaa, koska ryhmätilanteet haastavia. (V5)

Viestintä- ja viihdekäyttöön liittyvien sovellusten käytön helppoudesta ei tutkimuksessa kysytty erikseen, eikä yksikään vanhempi esittänyt huomioita aiheesta. Koska tietotekniikkaa joka tapauksessa käytettiin myös kyseisissä tilanteissa, voidaan olettaa joko käytön olleen helppoa, ja/tai valittavissa olevien vaihtoehtojen määrän niin laaja, että jokaisen käyttötaidoille löytyi sopiva ratkaisu. Minäkään yksittäisen sovelluksen käyttö ei ollut tässä kontekstissa pakollista, toisin kuin etäopiskelussa.

5.2.3 Sosiaalinen vaikutus

UTAUT2-mallin mukaisia sosiaalisia vaikutuksia kartoitettiin analyysissä seuraavilla kysymyksillä:

- Miten lapsen lähipiiri suhtautuu teknologian käyttöön opetuksessa?
- Miten lapsen lähipiiri suhtautuu viestintäteknologian ja -sovellusten käyttöön?
- Miten lapsen lähipiiri suhtautuu viihdelaitteiden ja -sovellusten käyttöön?

Lapsen tärkeimpinä lähipiirin edustajina pidettiin tässä luonnollisesti vanhempia itse: heidän asenteensa ja odotuksensa eri käyttökonteksteissa arvioitiin olevan käyttöaikomusten ja käytön kannalta ratkaisevan tärkeä tekijä.

Koska kyselyyn vastanneet vanhemmat olivat kaikki olleet tukemassa lastensa etäopintoja, voidaan olettaa heidän asenteensa etäopetusteknologiaa kohtaan olleen jo lähtökohtaisesti ainakin jossain määrin positiivinen. On tietysti hyvin mahdollista, että kyselyyn valikoitui lähinnä sellaisia vanhempia, jotka olivat tässä suhteessa erityisen aktiivisia. Todennäköisesti teknologiaan kokonaisuudessaan kielteisesti suhtautuvia tai käyttötaitoiltaan hyvin rajoittuneita vanhempia ei olisi tavoitettu sosiaalisen median kanavien kautta. Tässä mielessä aineisto on siis luultavasti vinoutunut.

Opetusteknologiaan liittyviä positiivisia mainintoja löytyi yhdeksältä, ja kriittisiä kolmelta vanhemmalta:

(Olin tyytyväinen, kun lapseni...) ...opettajat ottivat etäopintoihin vahvasti mukaan tietotekniset välineet. (V2)

Etäkoulujakson alussa tosin koulun puolelta tulleet erilaiset tietotekniset sovellukset ja niiden opettelu ärsytti todella paljon (...). (V10)

Viestintäteknologiaan liittyen mainintoja esiintyi aineistossa vähemmän. Kuusi vanhemmista esitti positiivisiksi tulkittavia huomioita aiheesta, kun taas negatiivisia ei aineistosta löytynyt lainkaan:

(Lapseni on käyttänyt älypuhelinta...) ...eskarista alkaen, jotta voimme tavoittaa hänet. (V10)

Teknologian viihdekäyttö tuntui sen sijaan herättävän vanhemmissa paljon ristiriitaisia tuntemuksia. Vaikka kaikki kyselyn vanhempien lapset käyttivät teknologiaa myös viihtymismielessä ainakin jonkin verran, jopa viisitoista vanhemmista esitti sen suhteen kriittisiä havaintoja, tai kertoi yrittävänsä jollain tavalla rajoittaa siihen liittyvää käyttöä. Huolet kohdistuivat joko sisältöihin tai tarkemmin erittelemättä käytön määrään yleensä. Viihdekäyttö nähtiin myös kilpailevana aktiviteettina etäopiskelulle. Positiivisia mainintoja viihdekäyttöön liittyen löytyi neljältä vanhemmista.

(Lapseni on pelannut digitaalisia pelejä...) ...monipuolisesti. Pelaamista harrastetaan kotona muutenkin, joten pelaamiseen on näytetty myös esimerkkiä. (V15)

(Olin huolissani, että lapseni...) ...lopettaa leikkimisen, jos ruutuajaa ei rajoiteta, mutta että hän jää kaveriporukoissa syrjään, jos ei saa olla ikäryhmälleen kiinnostavien mediasisältöjen äärellä. (V5)

Vaikuttaa siltä, että vanhemmat kokivat viihdekäyttöön liittyvän enemmän riskejä kuin muihin käyttötilanteisiin. Tässä kontekstissa aineistosta nousivat esiin myös luvussa 2.1.2 esitellyn *parental mediation* -teorian mukaiset ohjauskäytännöt ja ruutuajan käsite (joka on myös itsessään yksi ohjauskäytäntö):

(...) Välillä pitää vaan laittaa pelipoikki ja takavarikoida laitteet. (V6)

(Olemme kiistelleet...) ...yleisesti ruutuajasta ja lapsille sopivasta sisällöstä, että onko sopivaa katsoa jotain. (V15)

5.2.4 Käyttöolosuhteet

UTAUT2-teoriaan kuuluu yhtenä motivaatiotekijänä myös käyttäjän arvio siitä, millaisia resursseja ja tukea teknologian käyttöön on saatavilla. Tähän haettiin aineistosta vastauksia seuraavien kysymysten avulla:

- Onko lapsella hyvät resurssit etäopetusvälineiden käyttöön?
- Onko lapsella hyvät resurssit viestintäteknologian käyttöön?
- Onko lapsella hyvät resurssit viihdeteknologian käyttöön?

Kuten Venkatesh et al. (2012) tuovat esille, kuluttajakontekstissa käyttöolosuhteet vaihtelevat suuresti, toisin kuin organisaatioissa. On huomioitava, että myös tässä tutkimuksessa eri perheillä oli todennäköisesti hyvin erilaiset resurssit tietotekniikan käyttöön, esimerkiksi laitteiston, käyttötaitojen tai tietoliikenneyhteyksien suhteen, mutta tätä ei aineistossa kartoitettu tarkemmin.

Myös tämän motivaatiotekijän tapauksessa tutkimuksen kohteena oli *vanhemman* arvio siitä, millaiset resurssit hän koki lapsellaan käyttäjänä olleen. Teorian kannalta mielenkiintoista on se, että ensisijainen tuki ja resurssien järjestäjä

oli hyvin todennäköisesti vanhempi itse. Tässä mielessä vanhemmat siis olivatkin siis tämän motivaatiotekijän suhteen enemmän käyttäjän roolissa, yhdessä lapsen kanssa.

Vaikka kaikki kyselyn vanhemmat olivat todennäköisesti joutuneet olemaan jonkin verran teknisenä tukena lastensa etäopiskelussa, ei yksikään heistä tuonut esille, että esimerkiksi koulun puolelta olisi tullut olla saatavilla enemmän ohjausta opetusteknologian käyttöön. Aineistosta ei myöskään löytynyt mainintoja liittyen viestintä- tai viihdekäytön resursseihin, tai niiden puuttumiseen. Koska kaikki kyselyn lapset käyttivät aineiston perusteella teknologiaa onnistuneesti kaikissa kolmessa käyttökoneksissa, voidaan olettaa, että vanhempien heille antama käyttötuki oli myös riittävää, vaikka emme voikaan tietää millaisia odotuksia lapsilla itsellään olosuhteisiin kohdistui.

5.2.5 Mielihyvä ja onnellisuus

Myös käytön tuottama mielihyvä ja onnellisuus ovat yksi motivaatiotekijä kuluttajan tietotekniikan käytölle UTAUT2-mallissa. Analyysissa tämä tekijä muotoiltiin seuraavien kysymysten muotoon:

- Nauttiiko lapsi etäopetuksesta ja saa onnistumisen kokemuksia?
- Saako lapsi mielihyvää teknologiavälitteisestä vuorovaikutuksesta tärkeiden ihmisten kanssa?
- Saako lapsi mielihyvää viihde- tai harrastussisällöistä?

Koska opetusteknologian käyttöä ei voinut pitää täysin vapaaehtoisena, oli tämä teorian motivaatiotekijä hieman kyseenalainen. Joka tapauksessa yhdeksän vanhemmista nosti esiin tekijöitä, joita voi pitää positiivisina, ja neljä esitti negatiivisia huomioita:

(Olin tyytyväinen kun...) ...lapseni oppi ja kehittyi ja onnistui ja osasi (...) (V10)

(Olemme kiistelleet...) ... motivaatiosta koulutehtävien aloittamiseen tai tehtävien välillä siirtymiseen (...) (V16)

Viestintä- ja viihdekäyttöön liittyen aineistossa ei esiintynyt ainuttakaan mainintaa, vaikka voidaan olettaa, että lapset olivat saaneet mielihyvää myös ja erityisesti juuri niissä käyttökoneksissa. Varsinkin jälkimmäisessä tapauksessa tämä on kenties niin itsestään selvää, että asiaa ei mahdollisesti juuri sen vuoksi nostettu lainkaan edes esille.

5.2.6 Hinta-hyöty-suhde

UTAUT2-mallin mukaisesti yksi motivaatiotekijä kuluttajan teknologian käyttöaikomuksissa ovat sen kustannukset. Tätä tekijää arvioitiin seuraavien kysymysten avulla:

- Ovatko kotiin hankittavat etäopetusvälineet hintansa arvoisia?
- Ovatko yhteydenpitoon tarvittavat laitteet ja ohjelmistot hintansa arvoisia?
- Ovatko viihdelaitteet ja -ohjelmistot hintansa arvoisia?

Aineistossa ei esiintynyt näihin tekijöihin liittyen yhtään mainintaa. Tämän perusteella voidaan siis olettaa, että vanhemmat eivät pitäneet tietotekniikan käytön kustannuksia kovinkaan merkittävinä, ja tästä näkökulmasta motivaatiotekijän odotukset toteutuivat.

5.2.7 Tapa

Venkatesh et al. (2012) mukaan teknologian käytöstä voi muodostua kuluttajan kokemuksen myötä tapa, joka saattaa jatkossa laukaista käytön automaattisesti. Tämän motivaatiotekijän esiintymistä aineistossa tarkkailtiin seuraavien kysymysten kautta:

- Onko opetusteknologian käytöstä ja etäopetuksesta tullut lapselle rutiininomaista?
- Onko viestintäteknologian käytöstä tullut lapselle rutiininomaista?
- Onko viihdelaitteiden ja -ohjelmistojen käytöstä ja digitaalisesta harrastamisesta tullut lapselle rutiininomaista?

Kyselyn toteutushetkellä etäopetusta oli kestänyt noin kaksi kuukautta, ja se oli juuri päättymässä. Kahdeksalta vanhemmista löytyi mainintoja, joiden perusteella voidaan päätellä, että joillekin lapsista opetusteknologian käytöstä oli tuona aikana ehtinyt muodostua jo rutiini. Toisaalta yhdeksän vanhemmista esitti huomioita, joiden perusteella käyttö ei ollut vielä ehtinyt vakiintua tavaksi.

(Lapseni on oppinut...) ...omatoimiseen etäopiskeluvälineiden käyttöön. (V2)

(Etäopetusvälineiden käyttö oli lapselleni...) ...helpohkoa, mutta tarvii aikuisen apua edelleen sisäänkirjautumiseen ym. (V4)

Myös viestintäteknologian käytöstä löytyi viideltä vanhemmalta mainintoja, joiden perusteella siitä olisi jo muodostunut joillekin lapsille tapa. Viisi vanhempaa esitti myös vastakkaisia huomioita.

(...) Nyt viesteistä sekä ääni- ja videopuheluista tuli arkea. (...) (V5)

(...) Ekaluokkalaiseni ei kovinkaan paljon halunnut olla puhelimitse yhteydessä ystäviinsä, vähemmän kuin normaalin koulun aikana. (...) (V10)

Viihdekäytön rutiininomaistumiseen liittyen aineistosta löytyi melko runsaasti mainintoja: Jopa neljätoista vanhemmista esitti, että esimerkiksi pelaaminen tai mediasisältöjen katselu oli muodostunut hänen lapselleen tavaksi. Yhdeksällä

näistä vanhemmista oli aiheesta negatiivissävytteisiä huomioita. Tavaksi muoutuneessa runsaassa viihdekäytössä nähtiin siis myös varjopuolia.

(Olin huolissani, että lapseni...) ...pelaa liikaa. (V1)

(Lapseni on käyttänyt älypuhelin...) (...) ajanvietteenä vanhempien mielestä välillä liiankin innokkaasti, vaikka puhelimesta onkin rajoitettu ruutuaikaa. (V15)

5.3 Yhteenveto motivaatiotekijöistä

Yhteenveto edellä mainittujen motivaatiotekijöiden toteutumisesta on esitetty alla olevassa taulukossa (TAULUKKO 5). Taulukon solujen luvut kuvaavat niiden tutkimukseen osallistuneiden vanhempien määrää, jotka esittivät vastauksissaan positiivisia (plusmerkkiset luvut) ja/tai negatiivisia (miinusmerkkiset luvut) huomioita motivaatiotekijän toteutumiseen liittyen.

TAULUKKO 5: Niiden vanhempien määrä, jotka liittivät motivaatiotekijöihin positiivisia tai negatiivisia havaintoja eri käyttötilanteissa (n = 20)

Käyttötilanne Motivaatio- tekijä	Etäopetus ja koulutehtävät	Sosiaalisten suhteiden hoito ja yhteydenpito	Viihde ja harrastukset
Suorituskyky- odotukset	Tukeeko teknologian käyttö lapsen oppi- mista? +17 / -8	Auttaako teknologia lasta tärkeiden ihmis- suhteiden ylläpi- dossa? +16 / -4	Auttaako teknologia lasta viihtymään ja harrastamaan? +20 / -0
Vaivannäkö- odotukset	Onko etäopetusväli- neiden ja -materiaa- lien käyttöönotto ja käyttö lapselle help- poa? +19 / -6	Onko viestintäteknolo- gian ja -sovellusten käyttöönotto ja käyttö lapselle helppoa? +0 / -0	Onko viihdelaitteiden ja -sovellusten käyt- töönotto ja käyttö lap- selle helppoa? +0 / -0
Sosiaalinen vaikutus	Miten lapsen lähipiiri suhtautuu teknolo- gian käyttöön opetuk- sessa? +9 / -3	Miten lapsen lähipiiri suhtautuu viestintä- teknologian ja -sovel- lusten käyttöön? +6 / -0	Miten lapsen lähipiiri suhtautuu viihdelait- teiden ja -sovellusten käyttöön? +4 / -15

Käyttöolosuhteet	Onko lapsella hyvät resurssit etäopetusvälineiden käyttöön? +0 / -0	Onko lapsella hyvät resurssit viestintäteknologian käyttöön? +0 / -0	Onko lapsella hyvät resurssit viihdeteknologian käyttöön? +0 / -0
Mielihyvä ja onnellisuus	Nauttiiko lapsi etäopetuksesta ja saa onnistumisen kokemuksia? +9 / -4	Saako lapsi mielihyvää teknologiavälitteisestä vuorovaikutuksesta tärkeiden ihmisten kanssa? +0 / -0	Saako lapsi mielihyvää viihde- tai harrastussisällöistä? +0 / -0
Hinta-hyöty-suhde	Ovatko kotiin hankittavat etäopetusvälineet hintansa arvoisia? +0 / -0	Ovatko yhteydenpitoon tarvittavat laitteet ja ohjelmistot hintansa arvoisia? +0 / -0	Ovatko viihdelaitteet ja -ohjelmistot hintansa arvoisia? +0 / -0
Tapa	Onko opetusteknologian käytöstä ja etäopetuksesta tullut lapselle rutiininomaista? +8 / -9	Onko viestintäteknologian käytöstä tullut lapselle rutiininomaista? +5 / -5	Onko viihdelaitteiden ja -ohjelmistojen käytöstä ja digitaalisesta harrastamisesta tullut lapselle rutiininomaista? + 14 / -0

Taulukosta (TAULUKKO 5) voidaan havaita, että teknologiaan liittyvät suorituskykyodotukset toteutuivat useimpien vanhempien mielestä eri käyttötilanteissa varsin hyvin, eli teknologia täytti heidän mielestään sille asetetut tehtävät. Teknologian katsottiin hyödyttäneen lasta pandemia-aikaan niin etäopiskelussa, sosiaalisten suhteiden ylläpitämisessä kuin ajanvietteenä. Vastaajien joukossa oli myös vanhempia, joiden mielestä etäopiskelussa ja sosiaalisten suhteiden hoitamisessa teknologian kautta oli haasteita kasvokkaiseen kommunikaatioon verrattuna.

Suurin osa kyselyyn vastanneista vanhemmista koki etäopiskelun olleen lapselle helppoa. Sosiaalisten suhteiden hoitoon tai viihdeteknologian käyttöön liittyen käytön helppoutta ei erikseen kysytty, mutta vanhemmat eivät myöskään maininneet niihin liittyneen mitään erityisiä haasteita. Kyselyssä myöskään ei noussut esille, että vanhemmat olisivat kokeneet lapsensa jääneen vaille käyttöön liittyvää tukea missään kontekstissa, vaikka he *itse* todennäköisesti olivat tärkein käyttötuki ja käyttöolosuhteiden varmistaja. On myös huomioitava, että muut käyttöön liittyvät resurssit, kuten esimerkiksi tietoliikenneyhteydet ja laitteisto, todennäköisesti vaihtelivat perheiden kesken paljonkin, mutta niitä ei tässä erikseen tutkittu.

UTAUT2-mallin mukaan lähipiirin asenteet vaikuttavat merkittävästi kuluttajan teknologian käyttöaikomuksiin. Tutkimuksessa keskeisin portinvartijan rooli tässä oli luonnollisesti lapsen vanhemmilla. Aineiston perusteella vanhemmat suhtautuivat opetus- ja viestintäteknologioiden käyttöön pääasiassa positiivisesti ja pyrkivät auttamaan lastaan niiden käytössä. Sen sijaan viihdekäyttöä kohtaan vanhemmilla oli runsaasti myös negatiivisia asenteita. Tämä oli tutkimuksen teoreettista viitekehystä vasten tarkasteltuna mielenkiintoinen havainto: Siinä missä alkuperäinen UTAUT2-teoria keskittyy lähinnä käyttöä edistävien tekijöiden tutkimiseen, aineiston perusteella vanhemmat tunnistivat erityisesti lastensa teknologian viihdekäytössä myös erilaisia käytön rajoittamista edellyttäviä riskejä. Koetut riskit liittyvät sekä itse sisältöihin, että liialliseen käyttöön sinänsä.

Aineiston perusteella useat vanhemmista kokivat, että etäopetus oli ollut heidän lapsilleen jossain määrin myös voimaannuttava kokemus, josta nämä olivat saaneet onnistumisen elämyksiä. Mielenkiintoista kyllä, sosiaalisten suhteiden hoitamiseen tai teknologian viihdekäyttöön ei vanhempien vastauksissa liitetty lasten mielihyvää lainkaan – kenties tätä pidettiin liian itsestään selvänä oletuksena näiden käyttökontekstien yhteydessä. Myöskään yhtä teorialle keskeistä kuluttajakäytön motivaatiotekijää, teknologian tai ohjelmiston hintaa, ei mainittu aineistossa kertaakaan. Tämän perusteella vanhemmat eivät siis pitäneet sitä merkittävän korkeana.

Vastausten perusteella opetusteknologian käytöstä ei ollut ehtinyt tulla noin kaksi kuukautta kestäneen etäopetusjakson aikana vielä rutiinia suurimmalle osalle oppilaista. Myös viestintäteknologian käyttö oli ykkösluokkalaisilla yhä melko vakiintumatonta. Sen sijaan viihdekäyttö vaikutti muodostuneen suurelle osalle lapsista jo tavaksi. On huomionarvoista, että suuri osa vanhemmista ei kuitenkaan pitänyt tätä tavoiteltavana asiana, vaan pyrki ennemminkin rajoittamaan muun muassa pelaamista tai mediasisältöjen käyttöä.

5.4 Havainnot UTAUT2-mallin soveltamisesta

Koska UTAUT2-mallin soveltamisesta lasten tietotekniikan käyttöön ei löydetty aikaisempaa tutkimusta, pyrittiin tässä työssä selvittämään myös teorian soveltumista siihen. Tutkimuskysymykseksi muotoiltuna tämä tavoite esitettiin seuraavasti:

- Kuinka UTAUT2-malli soveltuu vanhempien ohjauksessa tapahtuvan lasten tietotekniikan käytön kuvaamiseen?

Koska tutkimus oli laadultaan kvalitatiivinen, sen päämääränä oli tutkia mallin käyttöä viitekehystenä yleisellä tasolla erittelemällä teorialähtöisen analyysin kautta aineistossa esiintyviä teemoja – ei varsinaisesti testaamalla teorian toteutumista. Tämän tutkimuksen perusteella UTAUT2-teoria sopii myös vanhempien ohjaaman lasten tietotekniikan käytön kuvaamiseen tietyin reunaehdoin.

Ensinnäkin on huomioitava, että toisin kuin teorian alkuperäisessä käyttötarkoituksessa, tällaisessa tutkimusasetelmassa tietotekniikan varsinainen käyttäjä (lapsi) ja henkilö, jonka motivaatiotekijöitä arvioidaan (vanhempi), ovat eri yksilöitä. Tämän seurauksena voi syntyä tilanteita, joissa heidän motiivinsa ja intressinsä tietotekniikan käyttöön ovat erilaisia: Ajatellaan esimerkiksi lasta, jota vanhempi patistelee sähköisen oppimateriaalin pariin, vaikka tätä ei voisi vähempää kiinnostaa. Vanhemman näkökulmasta tavoitteena on lapsen oppimisen tukeminen tietotekniikan avulla, mutta mikä motivoi itse käyttäjää, eli lasta? Oikeastaan teknologian käyttö ei tässä tilanteessa ole lapselle edes vapaaehtoista - oletamus, joka on kuluttajakontekstiin perustuvassa UTAUT2-mallissa sisäänrakennettuna.

Koska lapsi ja vanhempi ovat yksilöitä, myös heidän näkemyksensä motivaatiotekijän toteutumisesta voivat erota toisistaan. Vaikka vanhempi arvioisi esimerkiksi lapsen nauttineen etäopetukseen osallistumisesta, voi lapsen oma kokemus olla erilainen. Siksi onkin tärkeää pitää koko ajan mielessä, kenen odotuksia ja näkemyksiä oikeastaan ollaan mittaamassa. Mielenkiintoinen havainto on myös se, että vaikka tutkittavana olisivatkin nimenomaan vanhemman asenteet, on myös hän itse aina väistämättä osa mallia sosiaalisen vaikutuksen motivaatiotekijän kautta.

Kun sovelletaan UTAUT2-mallia lasten tietotekniikan käyttöön, on syytä tiedostaa tietojärjestelmätieteen luonne tieteenalana: Koska sen alkuperäiset tutkimukselliset paradigmat ovat lähtöisin tietotekniikan ja organisaatiotieteiden puolelta, korostuu alan tutkimuksessa olettaus tietotekniikasta mahdollistajana, resurssina ja ratkaisuna. Muiden tieteenalojen aihetta koskevassa tutkimuksessa taas on puolestaan aina näkynyt voimakkaana suuntaus, jonka mukaan lasta tulee tietotekniikan käyttäjänä myös suojella käytön aiheuttamilta haitoilta. On selvää, että kokematon lapsi ei käyttäjänä ole arviointikyvyltään aikuisen tasolla, ja tuo näkökulma tulisi ottaa huomioon myös tietojärjestelmätieteen piirissä tehdyssä tutkimuksessa. UTAUT2-teoriaa sovellettaessa käyttökelpoinen lisä malliin on esimerkiksi käyttäjän kokemus *riski*, jota voidaan käyttää kuvaamaan vanhemman mielessä käyttöön liittyviä vahingollisia seurauksia. Käsitellä voidaan kattaa itse sisältöön, toimintaan, verkossa tapahtuviin sosiaalisiin kontakteihin kuin vaikkapa tietoturvaan tai -suojaan liittyvät riskit. Näin malli kuvaa paremmin vanhempien osittain ristiriitaisiakin motivaatiotekijöitä lastensa tietotekniikan käyttöön liittyen. Jatkotutkimuksessa voisikin olla hedelmällistä kartoittaa vielä tarkemmin vanhempien kokemia riskejä erityisesti viihdekäytössä, ja niiden suhdetta käyttöön liittyviin motivaatiotekijöihin.

5.5 Rajoitukset

Tässä tutkimuksessa pyrittiin huomioimaan myös validiteetti ja reliabiliteetti kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaisella tavalla. Vaikka tutkimuksella ei tavoitellakaan yleistettävyyttä, sen kuvaavuutta pyrittiin parantamaan valitsemalla tutkimukseen suhteellisen suppea perusjoukko. Käsitteiden ja teoriapohjan avaamiseen, sekä käytettyjen menetelmien valintaan ja kuvaamiseen paneuduttiin

huolellisesti. Myös tutkimusetiikkaan kiinnitettiin huomiota muun muassa huolehtimalla perheiden anonymiteetistä aineiston keruussa ja tulosten esittämisessä.

Koska tutkimuksen toteutus osui koronapandemian aikaan, asetti se reunaehdoja sekä sen toteutukselle että tulosten tulkinnalle. Koska turhia tapaamisia pyrittiin välttämään, eivät haastattelut olleet suositeltavin aineistonkeruumetodi. Toisaalta, kuten edellä mainittiin, anonyymi verkkoaineisto tuki osaltaan myös tutkimuksen reliabiliteettia ja etiikkaa. On myös huomioitava, että tulokset kuvaavat pandemian aikaan tapahtunutta tietotekniikan käyttöä, eivätkä sitä edeltänyttä normaalitilannetta. Toisaalta on myös arvokasta saada tietoa tuon poikkeavan ajanjakson aikana tapahtuneesta käytöstä ja siinä tapahtuneista muutoksista.

6 YHTEENVETO

Toteutetun tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella peruskoulun ensimmäisellä luokalla olevien lasten tietotekniikan käyttöä kotona vanhempien näkökulmasta. Tutkimuksessa pyrittiin erittelemään erilaisia käyttötilanteita ja tunnistamaan niistä motivaatiotekijöitä, jotka vaikuttivat vanhempien halukkuuteen antaa lastensa käyttää teknologiaa näissä tilanteissa. Poikkeuksellisen ajankohdan vuoksi tutkimuksen tulokset kuvaavat käyttöä koronapandemian aikaan, eikä niitä voi yleistää koskemaan sitä edeltänyttä ”normaalialia” tilannetta. Yhtenä tutkimuksen tavoitteena olikin tunnistaa myös käytössä pandemian aikaan tapahtuneita muutoksia.

Tutkimuksessa pyrittiin löytämään vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Millaisissa käyttötarkoituksissa lapset käyttivät tietotekniikkaa kotona koronaviruskriisin aikana keväällä 2020?
- Oliko käytössä havaittavissa muutoksia kriisiä edeltäneeseen aikaan?
- Mitkä motivaatiotekijät vaikuttivat vanhempien halukkuuteen antaa lastensa käyttää tietotekniikkaa eri käyttötilanteissa?

Lisäksi tunnistettiin aikaisempaan tutkimukseen perehtymisen jälkeen tarve selvittää myös seuraavaa tutkimuskysymystä:

- Kuinka UTAUT2-malli soveltuu vanhempien ohjauksessa tapahtuvan lasten tietotekniikan käytön kuvaamiseen?

Verkkolomakkeella 18.5.2020–6.6.2020 toteutettuun kyselyyn saatiin yhteensä 20 hyödyntämiskelpoista vastausta kahden helsinkiläisen koulun ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmilta. Kyselystä saatua avoimia ja lauseentäydennysmetodia hyödyntäneitä vastauksia analysoitiin teoria- ja aineistolähtöisesti.

Tulosten perusteella kaikki vastanneiden vanhempien lapset käyttivät tietotekniikkaa kotona monipuolisesti eri käyttötarkoituksiin. Koska pandemian aikana oli siirrytty etäopetukseen, yksi keskeisimmistä käyttötarkoituksista oli etäopetukseen osallistuminen ja koulutehtävien teko, mikä näkyi kaikilla vastaajilla. Kaikki tutkimuksen lapset käyttivät teknologiaa myös sosiaalisten suhteiden ylläpitoon sekä viihdetarkoituksessa. Laitteista käytettiin eniten älypuhelinta ja tablettitietokonetta.

Kaikkien vastanneiden vanhempien mukaan lasten tietotekniikan käytössä oli tapahtunut muutoksia pandemiaa edeltäneeseen aikaan verrattuna. 90 % vastaajista kertoi, että lasten tietotekniikan käyttö oli lisääntynyt. Suurimpia muutoksia käytössä olivat etäopetukseen osallistumisen ohella uusien, virtuaalisten yhteydenpitotapojen, kuten videopuheluiden ja pikaviestien, sekä viihdekäytön lisääntyminen. Myös lasten käyttötaitojen paraneminen ja uusien laitteiden käyttöönotto mainittiin.

Yksi tutkimuksen tavoitteista oli selvittää, mitkä tekijät vaikuttivat vanhempien halukkuuteen antaa tietotekniikkaa lastensa käyttöön. Tämän tutkimuskysymyksen teoreettisena viitekehäyksenä toimi Venkatesh et al. (2012) kehittämä kuluttajien teknologian omaksumista kuvaava UTAUT2-malli, jonka motivaatiotekijöitä verrattiin lasten eri konteksteissa tapahtuvaan tietotekniikan käyttöön. Aineiston perusteella teknologian katsottiin hyödyttäneen lasta pandemia-aikaan niin etäopiskelussa, sosiaalisten suhteiden ylläpitämisessä kuin ajanvietteenä, joskin osan vanhemmista mielestä etäopiskelussa ja sosiaalisten suhteiden hoitamisessa teknologian kautta oli myös haasteita. Suurin osa kyselyyn vastanneista vanhemmista koki kuitenkin etäopiskelun olleen lapselle helppoa. Sosiaalisten suhteiden hoitoon tai viihdeteknologian käyttöön liittyen käytön helppoutta ei erikseen kysytty, mutta vanhemmat eivät myöskään maininneet niihin liittyneen mitään erityisiä haasteita. Kyselyssä myöskään ei noussut ilmi, että vanhemmat olisivat kokeneet lapsensa jääneen vaille käyttöön liittyvää tukea missään kontekstissa. Tämä voi johtua myös siitä, että vanhemmat toimivat itse tuen roolissa.

Aineiston perusteella kyselyyn vastanneet vanhemmat suhtautuivat opetus- ja viestintäteknologioiden käyttöön pääasiassa positiivisesti ja pyrkivät auttamaan lastaan niiden käytössä. Sen sijaan viihdekäyttöä kohtaan vanhemmilla oli runsaasti negatiivisia asenteita, ja he näkivät siinä erilaisia sisältöihin ja käytön määrään liittyviä riskejä, joiden he katsoivat edellyttävän käytön rajoittamista.

Suuri osa vanhemmista koki, että etäopetus oli ollut heidän lapsilleen positiivinen kokemus. Sosiaalisten suhteiden hoitamiseen tai teknologian viihdekäyttöön ei vanhempien vastauksissa liitetty lasten mielihyvää lainkaan, mutta tätä pidettiin kenties liian itsestään selvänä oletuksena näiden käyttökontekstien yhteydessä. Myöskään teknologian hintaa ei mainittu aineistossa käyttöön vaikuttavana tekijänä.

Vastausten perusteella opetusteknologian käytöstä ei ollut ehtinyt tulla enemmistölle oppilaista etäopetusjakson aikana vielä rutiinia. Myös viestintäteknologian käyttö oli yhä melko vakiintumatonta, mutta viihdekäyttö sen sijaan vaikutti muodostuneen suurelle osalle lapsista jo tavaksi. Suuri osa vanhemmista kuitenkin pyrki rajoittamaan viihdekäyttöä jollain tavalla.

UTAUT2-mallin voidaan katsoa soveltuvan myös vanhempien ohjauksessa tapahtuvan lasten tietotekniikan käytön tutkimiseen, kunhan tutkimuksessa huomioidaan muun muassa lasten ja vanhempien toisistaan mahdollisesti eroavat motiivit ja kokemukset, ja tiedostetaan se, kumman odotuksia halutaan mitata. Mallia on myös syytä täydentää esimerkiksi koetun riskin käsitteellä niin, että se kuvaa kattavammin vanhempien osittain ristiriitaisiakin motivaatiotekijöitä.

LÄHTEET

- Alalwan, A. A., Dwivedib, Y. K., Ranab, N. P. & Algharabat, R. (2018). *Examining factors influencing Jordanian customers' intentions and adoption of internet banking: Extending UTAUT2 with risk*. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 40, 125-138.
- American Association for Pediatrics. (2013). *Managing Media: We need a Plan*. Haettu 13.4.2020 osoitteesta <https://www.aap.org/en-us/about-the-aap/aap-press-room/pages/managing-media-we-need-a-plan.aspx>
- Anderson, D. R. & Subrahmanyam, K. (2017). *Digital Screen Media and Cognitive Development*. *Pediatrics*, 140, 57-61.
- Australian Government Department of Health and Ageing (DoHA). (2011). *Get Up and Grow: Healthy Eating and Physical Activity for Early Childhood–Family Book*. Haettu 14.4.2020 osoitteesta [https://www1.health.gov.au/internet/main/publishing.nsf/content/2CDB3A000FE57A4ECA257BF0001916EC/\\$File/HEPA%20-%20B5%20Book%20-%20Staff%20and%20Carer%20Book_LR.pdf](https://www1.health.gov.au/internet/main/publishing.nsf/content/2CDB3A000FE57A4ECA257BF0001916EC/$File/HEPA%20-%20B5%20Book%20-%20Staff%20and%20Carer%20Book_LR.pdf)
- Bagozzi, R. P., Davis, F. D. & Warshaw, P. R. (1992). *Development and test of a theory of technological learning and usage*. *Human Relations*, 45 (7), 660–686.
- Baumrind, D. (1966). *Effects of authoritative parental control on child behavior*. *Child Development*, 37, 887–907.
- Baumrind, D. (1967). *Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior*. *Genetic Psychology Monographs*, 75, 43–88.
- Eneizan, B., Mohammed, A., G., Alnoor, A., Alabboodi, A. S. & Enaizan, O. (2019). *Customer acceptance of mobile marketing in Jordan: An extended UTAUT2 model with trust and risk factors*. *International Journal of Engineering Business Management*, 11, 1–10.
- Blum-Ross, A. & Livingstone, S. (2016). *Families and screen time: Current advice and emerging research*. *Media Policy Brief 17*. London: Media Policy Project, London School of Economics and Political Science. Haettu 14.4.2020 osoitteesta <http://eprints.lse.ac.uk/66927/1/Policy%20Brief%202017-%20Families%20%20Screen%20Time.pdf>
- Children, adolescents, and the media*. (2013). *Pediatrics*, 132(5), 958-961.
- Chindamo, S., Buja, A., DeBattisti, E., Terraneo, A. Marini, E., Gomez, L. J. Perez, Marconi, L. Baldo, V., Chiamenti, G., Doria, M., Ceschin, F. Malorgio, E., Tommasi, M., Sperotto, M., Buzzetti, R. & Gallimberti, L.

- (2019). *Sleep and new media usage in toddler*. *European Journal of Pediatrics*, 178, 483–490.
- Chopdar, P.K., Korfiatis, N., Sivakumar, V.J. & Lytras, M.D. (2018). *Mobile shopping apps adoption and perceived risks: A cross-country perspective utilizing the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology*, *Computers in Human Behavior*, 86, 109-128.
- Chou, H. & Chou, C. (2019). *A quantitative analysis of factors related to Taiwan teenagers' smartphone addiction tendency using a random sample of parent-child dyads*. *Computers in Human Behavior*, 99, 335-344.
- Clark, L. S. (2011). *Parental Mediation Theory for the Digital Age*. *Communication Theory*, 21, 323–343.
- Clemons, E. K. & Wilson, J. S. (2015). *Family Preferences Concerning Online Privacy, Data Mining, and Targeted Ads: Regulatory Implications*. *Journal of Management Information Systems*, 32(2), 40–70.
- DeLone, W., & McLean, E. (2003). *The DeLone and McLean Model of Information Systems Success: A Ten-Year Update*. *Journal of Management Information Systems*, 19(4), 9-30.
- Fardouly, J., Magson, N., Johnco, C., Oar, E. & Rapee, R. (2018). *Parental control of the time preadolescents spend on social media: Links with preadolescents' social media appearance comparisons and mental health*. *Journal of Youth and Adolescence*, 47, 1456–1468.
- Hirschheim, R. & Klein, H. K. (2012). *A Glorious and Not-So-Short History of the Information Systems Field*. *Journal of the Association for Information Systems*, 13(4), 188-235.
- Hita, M. L. R., Kareklas, I. & Pinkleton, B. (2018). *Parental mediation in the digital era: Increasing children's critical thinking may help decrease positive attitudes toward alcohol*. *Journal of Health Communication*, 23, 98–108.
- Ho, S. S., Lwin, M. O., Yee, A. Z. Y., Sng, J. R. H. & Chen, L. (2019). *Parents' responses to cyberbullying effects: How third-person perception influences support for legislation and parental mediation strategies*. *Computers in Human Behavior*, 92, 373–380.
- Iivari, N., Kinnula, M., Molin-Juustila, T. & Kuure, L. (2018). *Exclusions in social inclusion projects: Struggles in involving children in digital technology development*. *Information Systems Journal*, 28, 1020–1048.
- Jyväskylän yliopisto. (23.4.2015). *Fenomenologia*. Haettu osoitteesta <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/fenomenologia>

- Katza, I., Lemishb, D., Cohena, R. & Arde, A. (2019). *When parents are inconsistent: Parenting style and adolescents' involvement in cyberbullyin.* Journal of Adolescence, 74, 1-12.
- Olli, J. (2019.) Pienten ja muuten kuin sanoilla kommunikoivien lasten oma suostumus eli hyväksyntä havainnointi- tai videointitutkimukseen osallistumiseen. Teoksessa N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.), *Tutkimuseettisistä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka* (105-121). Helsinki: Unigrafia.
- Kettunen, E., Kemppainen, T., Lievonen, M., Makkonen, M., Frank, L. & Kari, T. (2018). *Ideal types of online shoppers : a qualitative analysis of online shopping behavior.* In MCIS 2018: 12th Mediterranean Conference on Information Systems, 1-16, MCIS.
- Koning, I. M., Peeters, M., Finkenauer, C. & van den Eijnden, R. (2018). *Bidirectional effects of internet-specific parenting practices and ompulsive social media and internet game use.* Journal of Behavioral Addictions 7(3), 624-632.
- Konok, V., Bunford, N. & Miklósi, Á. (2020). *Associations between child mobile use and digital parenting style in hungarian families.* Journal of Children and Media, 14(1), 91-109.
- Kynigos, C., Gyftodimos, G. & Georgiadis, P. (1993). *Empowering a society of future users of information technology: a longitudinal study of an application in early education.* European Journal of Information Systems, 2(2), 139-148.
- LeMay, S., Constantino, T. & O'Connor, S. (2014). *Screen time for children.* Proceedings of the 2014 conference on Interaction design and children (217-220). New York, NY, USA: ACM.
- Lim, S. S. (2018). *Transcendent Parenting in Digitally Connected Families. When the Technological Meets the Social.* Teoksessa G. Mascheroni, C. Ponte & A. Jorge (toim.), *Digital Parenting. The Challenges for Families in the Digital Age* (31-39). Göteborg: Nordicom.
- Livingstone, S. & Helsper, E. (2008). *Parental mediation and children's internet use.* Journal of broadcasting & electronic media, 52(4), 581-599.
- Mascheroni, G., Ponte, C. & Jorge, A. (2018). Introduction. Teoksessa G. Mascheroni, C. Ponte & A. Jorge (toim.), *Digital Parenting. The Challenges for Families in the Digital Age* (s. 9-16). Göteborg: Nordicom.
- Meeus, A., Eggermont, S. & Beullens, K. (2019). *Constantly connected: The role of parental mediation styles and self-regulation in pre- and early adolescents' problematic mobile device use.* Human Communication Research, 45, 119-147.

- Mustola, M. & Kiili, J. (2019.) Lähikuvassa itkevä, räkäinen lapsi – voiko blogeissa esitetyt lapsuuksia tutkia eettisesti kestäväällä tavalla? Teoksessa N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.), *Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka* (122-135). Helsinki: Unigrafia.
- Müller, P., Schmitt, J. B. & Krämer, B. (2018). *Of rules and role models: How perceptions of parents' mediation and modelling contribute to individuals' media innovativeness*. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 62(4), 692–710.
- Mütterlein, J., Kunz, R. E., & Baier, D. (2019). *Technological Forecasting & Social Change Effects of lead-usership on the acceptance of media innovations: A mobile augmented reality case*. *Technological Forecasting & Social Change*, 145, 113–124.
- Newman, L., Browne-Yung, K., Raghavendra, P., Wood, D. & Grace, E. (2017). *Applying a critical approach to investigate barriers to digital inclusion and online social networking among young people with disabilities*. *Information Systems Journal*, 28, 1020–1048.
- Nikken, P. & Jansz, J. (2014). *Developing scales to measure parental mediation of young children's internet use*. *Learning, Media and Technology*, 39(2), 250-266.
- Nikken, P., & Schols, M. (2015). *How and Why Parents Guide the Media Use of Young Children*. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 3423–3435.
- Nikken, P. & Oprea, S. J. (2018). *Guiding young children's digital media use: SES-differences in mediation concerns and competence*. *Journal of Child and Family Studies*, 27, 1844–1857.
- Opetushallitus. (2016). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. (4. painos). Helsinki: Next Print Oy.
- Opetusministeriö & Nuori Suomi ry. (2008). *Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille 7–18-vuotiaille*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuori Suomi ry.
- Padilla-Walker, L. M., Coyne, S., M. & Kroff, S., L. (2018). *The protective role of parental media monitoring style from early to late adolescence*. *Journal of Youth and Adolescence*, 47, 445–459.
- Pathak-Shelat, M., Kotilainen, S. & Hirsjärvi, I. (2015). *A polycentric approach to comparative research: Reflections on an international youth media participation study*. *Journal of Children and Media*, 9(3), 386-393.
- Pavlou, P. A. (2003). *Consumer Acceptance of Electronic Commerce: Integrating Trust and Risk with the Technology Acceptance Model*, *International Journal of Electronic Commerce*, 7(3), 101-134.

- Ptaszynski, M., Lempa, P., Masui, F., Kimura, Y., Rzepka, R., Araki, K., Wroczynski, M. & Leliwa, G. (2019). *Brute-Force Sentence Pattern Extortion from Harmful Messages for Cyberbullying Detection*. Journal of the Association for Information Systems 20(8), 1075-1128.
- Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (2019.) Lasten ja nuorten tutkimuseetiikan muuttuvat kentät. Teoksessa N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.), *Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka* (7-31). Helsinki: Unigrafia.
- Siahaan, M., & Legowo, N. (2019). *The Citizens Acceptance Factors of Transportation Application Online In Batam: An Adaptation Of The Utaut2 Model And Information System Success Model*. Journal of Theoretical and Applied Information Technology, 97(6), 1666-1676.
- Sidorova, A., Evangelopoulos, N., Valacich, J.S. & Ramakrishnan, T. (2008). *Uncovering the intellectual core of the Information systems discipline*. MIS Quarterly 32(3), 467-482.
- Suoninen, A. (2013). *Lasten mediabarometri 2013. 0-8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010*. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja (Vol. 75). Haettu 12.4.2020 osoitteesta <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/lastenmediabarometri2013.pdf>
- Sutinen, T. & Ala-Risku, P. (28.2.2020). HS:n laskuri kertoo, kuulutko asuin-alueesi pieni- vai suuri-tuloisiin. *Helsingin Sanomat*. Haettu 11.9.2020 osoitteesta <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006422190.html>
- Sweetser, P., Johnson, D., Ozdowska, A. & Wyeth, P. (2012). *Active versus passive screen time for young children*. Australian Journal of Early Childhood, 37(4), 94-98.
- Symons, K., Ponnet, K., Vanwesenbeeck, I., Walrave, M. & Van Ouytsel, J. (2018). *Parent-child communication about internet use and acceptance of parental authority*. Journal of Broadcasting & Electronic Media 00(00), 1-19.
- Tuomi, J. (2008). *Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen*. Jyväskylä: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018.) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. (Uudistettu laitos.) Helsinki: Tammi.
- Tuunanen, T. & Kuo, I. (2015). *The effect of culture on requirements: a value-based view of prioritization*. European Journal of Information Systems, 24, 295-313.
- Yoo, Y. (2010). *Computing in everyday life: a call for research on experiential computing*. MIS Quarterly, 34(2), 213-231.

- Venkatesh, V., Morris, M.G., Davis, G.B. & Davis, F.D. (2003). *User Acceptance of Information Technology: Toward a Unified View*. MIS Quarterly, 27(3).
- Venkatesh, V., Thong, J.Y.L., Xu, X. (2012). *Consumer Acceptance and use of information technology: Extending the unified theory of acceptance and use of technology*. MIS Quarterly, 36(1), 157-178.
- Venkatesh, V. Sykes, T. A., Chan, F. K. Y., Thong, J. Y. L. & Hu, P. J. (2019). *Children's Internet addiction, family-to-work conflict, and job outcomes: A Study of parent-child dyads*. MIS Quarterly, 43(3), 903-927.
- Wright, M. (2018). *Cyber victimization and depression among adolescents with autism spectrum disorder: The buffering effects of parental mediation and social support*. Journal of Child & Adolescent Trauma, 11, 17-25.
- Zahra F., Alexandri M.B., Purnomo, M., Arifianti, R., Muftiadi, A., Herawati, T., Nugroho, D. & Ruslan, B. (2019). *User behaviour intention using UTAUT2 model: A systematic literature review*. Russian Journal of Agricultural and Socio-Economic Sciences, 92(8), 265-273.
- Zaman, B., Nouwen, M., Vanattenhoven, J., de Ferrerre, E. & Looy, J. V. (2016). *A qualitative inquiry into the contextualized parental mediation practices of young children's digital media use at home*. Journal of Broadcasting & Electronic Media, 60(1), 1-22.
- Zezulkova, M. & Stastna, L. (2018). *Parental Ethnotheories in Children's Digital and Media Lives. The Case of Romanipen*. Teoksessa G. Mascheroni, C. Ponte & A. Jorge (toim.), *Digital Parenting. The Challenges for Families in the Digital Age* (69-79). Göteborg: Nordicom.
- Xu, Z., Turel, O. & Yuan, Y. (2012). *Online game addiction among adolescents: motivation and prevention factors*. European Journal of Information Systems, 21, 321-340.

LIITE 1: KIRJALLISUUSKATSAUKSEN ARTIKKELIT

Kirjoittaja	Otsikko	Julkaisu	Julk. vuosi
Clemons, E. K. & Wilson, J. S.	Family Preferences Concerning Online Privacy, Data Mining, and Targeted Ads: Regulatory Implications	Journal of Management Information Systems	2015
Hashim, M. J., Kannan, K. N., Maximiano, S. & Ulmer, R. S.	Digital Piracy, Teens, and the Source of Advice: An Experimental Study	Journal of Management Information Systems	2014
Iivari, N., Kinnula, M., Molin-Juustila, T. & Kuure, L.	Exclusions in social inclusion projects: Struggles in involving children in digital technology development	Information Systems Journal	2018
Kynigos, C., Gyftodimos, G. & Georgiadis, P.	Empowering a society of future users of information technology: a longitudinal study of an application in early education	European Journal of Information Systems	1993
Lin, C. I. C., Kuo, F. & Myers, M. D.	Extending ICT4D studies: The value of critical research	MIS Quarterly	2015
Newman, L., Browne-Yung, K., Raghavendra, P., Wood, D. & Grace, E.	Applying a critical approach to investigate barriers to digital inclusion and online social networking among young people with disabilities	Information Systems Journal	2017
Oh, W., Acquisti, A. and Sia, C. L.	ICT Challenges and Opportunities in Building a "Bright Society"	Journal of the Association for Information Systems	2018
Ptaszynski, M., Lempa, P., Masui, F., Kimura, Y., Rzepka, R., Araki, K., Wroczynski, M. & Leliwa, G.	Brute-Force Sentence Pattern Extortion from Harmful Messages for Cyberbullying Detection	Journal of the Association for Information Systems	2019
Tuunanen, T. & Kuo, I.	The effect of culture on requirements: a value-based view of prioritization	European Journal of Information Systems	2015
Venkatesh, V. Sykes, T. A., Chan, F. K. Y.,	Children's Internet addiction, family-to-work conflict, and job	MIS Quarterly	2019

Thong, J. Y. L. & Hu, P. J.	outcomes: A Study of parent-child dyads		
Wright, M.	Cyberbullying Victimization through Social Networking Sites and Adjustment Difficulties: The Role of Parental Mediation	Journal of the Association for Information Systems	2018
Xu, Z., Turel, O. & Yuan, Y.	Online game addiction among adolescents: motivation and prevention factors	European Journal of Information Systems	2012

LIITE 2: VERKKOKYSELY

Ekaluokkalaisten tietotekniikan käyttö kotona koronapandemian aikana

Tämän kyselyn tavoitteena on kartoittaa helsinkiläisten peruskoulun ensimmäisellä luokalla olevien lasten tietotekniikan käyttöä kotona koronapandemian aikana, sekä vanhempien näkemyksiä siihen liittyen.

Vastauksia hyödynnetään allekirjoittaneen pro gradu -työssä, jota teen Jyväskylän yliopiston Informaatioteknologian tiedekunnassa. Kyselyyn vastataan täysin anonyymisti.

Oikeita ja vääriä vastauksia ei ole, vaan tärkeintä ovat juuri sinun kokemuksesi. Kyselyyn vastaaminen kestää (vastaustesi pituudesta riippuen) noin 15 minuuttia. Kiitos vastauksistasi!

Haluatko kysyä jotakin tai jäikö jokin askarruttamaan? Ota yhteyttä: evtolone@student.jyu.fi

Olisitko valmis osallistumaan kasvokkaiseen haastatteluun, jossa käydään tarkemmin läpi kyselyn teemoja? Ilmoittaudu mukaan tällä lomakkeella: [[linkki lomakkeelle](#)]

Vanhemman taustatiedot

1. Sukupuolesi? *
Mies / Nainen / En halua vastata
2. Syntymävuotesi? *

3. Onko kotikaupunkisi Helsinki? *
Kyllä / Ei

Lapsen tiedot

4. Asuuko taloudessanne peruskoulun ensimmäistä luokkaa käyvä lapsi? *
Kyllä / Ei
5. Suomen hallitus asetti 16.3.2020 voimaan valtakunnallisia kokoontumis- ja liikkumisrajoituksia koronaviruksen leviämisen estämiseksi, ja myös peruskoulu siirtyi 18.3. pääosin etäopetukseen. Oliko lapsesi tänä aikana etä- vai lähiopetuksessa? *
Etäopetuksessa / Lähiopetuksessa

Laitteet ja käyttötavat

6. Onko lapsesi käyttänyt koronapandemian aikana kotona tietoteknisiä laitteita? *
Kyllä / Ei
7. Mitä laitteita? Valitse yksi tai useampi. *
 Älypuhelin
 Tablettietokone
 Tietokone
 Pelikonsoli
 Other...

8. Mihin tarkoitukseen lapsesi on käyttänyt laitteita kotona pandemian aikana? Valitse yksi tai useampi.
- Etäopetukseen osallistuminen ja koulutehtävät
 - Viihde (esim. pelaaminen, suoratoistopalvelut jne)
 - Sosiaalisten suhteiden hoitaminen ja yhteydenpito
 - Other... _____

Muutokset lapsen tietotekniikan käytössä pandemian aikana

Onko lapsesi tietotekniikan käytössä tapahtunut pandemian aikana muutoksia verrattuna sitä edeltävään aikaan?

Valitse sopiva vaihtoehto:

9. Lapsen tietotekniikan käytön määrä on... *
Vähentynyt 1 / 2 / 3 / 4 / 5 Lisääntynyt
10. Onko lapsesi tietotekniikan käytössä (esim. käyttötilanteissa tai -tavoissa) tapahtunut pandemian aikana muita muutoksia verrattuna sitä edeltävään aikaan? Kuvaile, millaisia.

Lapsen tietotekniikan käyttö pandemian aikana

Ajatellen lapsesi tietotekniikan käyttöä pandemian aikana, kuinka täydentäisit seuraavat lauseet?

Voit vastata niin pitkästi tai lyhyesti kuin haluat - väärää vastauksia ei ole.

11. Lapseni on oppinut ... *
-
12. Tietotekniikasta on ollut lapselleni eniten hyötyä ... *
-
13. Etäopetusvälineiden käyttö oli lapselleni ... *
-
14. Lapseni on käyttänyt älypuhelimia ... *
-
15. Lapseni on käyttänyt sosiaalista mediaa ... *
-
16. Lapseni on pelannut digitaalisia pelejä ... *
-

Vanhemman näkökulma lapsen tietotekniikan käyttöön pandemian aikana

Ajatellen nimenomaan lapsesi tietotekniikan käyttöä koronarajoitusten aikana, kuinka täydentäisit seuraavat lauseet?

Voit vastata niin pitkästi tai lyhyesti kuin haluat. Väärää vastauksia ei ole, vaan tärkeintä ovat sinun kokemuksesi vanhempana.

17. Olin tyytyväinen, kun lapseni ... *

18. Olin huolissani, että lapseni ... *

19. Olemme kiistelleet... *

20. Uskon, että muissa perheissä... *

Lopuksi

21. Miten kuvailisit itseäsi tietotekniikan käyttäjänä (työn ulkopuolella)?

22. Haluatko antaa palautetta kyselystä? (vapaaehtoinen)

Lähetä vastaukset

Voit nyt lähettää vastaukset alla olevalla painikkeella. Kiitos osallistumisestasi!

Haluatko kysyä jotakin tai jäikö jokin askarruttamaan? Ota yhteyttä: evtolone@student.jyu.fi